

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ (Πάτρα)

«ΤΟ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΣΕ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΗ»

Πτυχιακή Εργασία της
ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ ΜΑΡΙΑ ΑΜ:9499
Επιβλέπων: ΒΑΦΙΑΔΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ

ΠΑΤΡΑ,2015

Πίνακας περιεχομένων

Εισαγωγή.....	3
---------------	---

Κεφάλαιο 1

1.1 Για το χρηματοπιστωτικό σύστημα.....	10
1.2 Οι στόχοι των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων.....	11
1.3 Οι χρηματοπιστωτικοί θεσμοί	12
1.4 Ιστορική αναδρομή	15
1.4.1 Ιστορική αναδρομή των ελληνικών τραπεζών	16
1.5 Τα είδη των τραπεζών	19
1.6 Το τραπεζικό δίκαιο	20
1.6.1 Καθορισμός ελάχιστου αρχικού κεφαλαίου πιστωτικών ιδρυμάτων σύμφωνα με τη διάταξη της Τράπεζας της Ελλάδος	22
1.7 Τα χαρακτηριστικά του τραπεζικού συστήματος	25
1.8 Ευρωπαϊκό και αγγλοσαξονικό χρηματοπιστωτικό σύστημα.....	27
1.9 Τα στάδια της εξέλιξης του χρηματοπιστωτικού συστήματος.....	28
1.10 Κριτική στη σχέση με την οικονομική ανάπτυξη	29

Κεφάλαιο 2

2.1 Η τραπεζική κρίση ανά τον κόσμο.....	33
2.2 Τα χαρακτηριστικά της κρίσης	36
2.3 Το χρηματοπιστωτικό σύστημα και η διάρθρωση του.....	37
2.4 Η χρηματοοικονομική κρίση στη χώρα μας.....	39
2.5 Η δόμηση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος.....	40
2.6 Τα έσοδα του ελληνικού χρηματοπιστωτικού συστήματος.....	41

2.7 Η χρηματοδότηση του τραπεζικού συστήματος	42
---	----

Κεφάλαιο 3

Κόστος διαμεσολάβησης στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα.....	46
3.1 Τα επιτόκια σε Ελλάδα και σε κράτη μέλη της Ε.Ε.....	47
3.2 Συγκριτική επιτοκιακή πολιτική Ελλάδας και Ευρώπης	49
3.2.1 Επιτόκια δανείων προς μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις.....	49
3.2.2 Περιθώρια επιτοκίων και λειτουργικού κόστους.....	50

Κεφάλαιο 4

Συμπεράσματα	51
Βιβλιογραφία.....	52

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η χρηματοπιστωτική κρίση, η οποία έπληξε πρώτα τις Ηνωμένες Πολιτείες και κατόπιν την Ευρώπη, το 2008, έδειξε ότι η ανεύθυνη συμπεριφορά των συμμετεχόντων στην αγορά μπορεί να υπονομεύσει τα θεμέλια του χρηματοοικονομικού συστήματος, οδηγώντας σε έλλειψη εμπιστοσύνης εκ μέρους όλων των πλευρών, ιδίως των καταναλωτών, και σε σοβαρές κοινωνικές και οικονομικές συνέπειες. Σαν απάντηση στην κρίση, πολλοί κανονισμοί και οδηγίες της Ε.Ε. θεσπίστηκαν ή επικαιροποιήθηκαν, αποτελώντας το ενιαίο εγχειρίδιο κανόνων για χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες, το οποίο είναι η βάση της ευρωπαϊκής τραπεζικής ένωσης. Αυτά τα νομικά μέσα εξασφαλίζουν ισχυρές κανονιστικές ρυθμίσεις και ίσους όρους ανταγωνισμού για τις τράπεζες και μια πραγματική ενιαία αγορά χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών.

Ήδη από το 2009, η Ε.Ε. είχε αρχίσει να ετοιμάζει την υλοποίηση μιας τραπεζικής ένωσης. Έτσι, το 2009, ένα πρόγραμμα θεσπίστηκε, για την περίοδο από 1η Ιανουαρίου 2010 έως τις 31 Δεκεμβρίου 2013 και, το 2014, ανανεώθηκε για την περίοδο από 1η Ιανουαρίου 2014 έως 31 Δεκεμβρίου 2020, για να υποστηριχθούν οι δραστηριότητες των οργανισμών που συμβάλλουν στην επίτευξη των στόχων πολιτικής της Ένωσης σχετικά με την εποπτική σύγκλιση και συνεργασία στον τομέα των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών και σχετικά με τη χρηματοοικονομική αναφορά και τους λογιστικούς ελέγχους.

Αυτά τα μέτρα, που εξετάσαμε υπό τους τίτλους «ελευθερία παροχής υπηρεσιών στην Ε.Ε.» και «οι τραπεζικές υπηρεσίες στην ΕΕ», ήταν τα πρώτα βήματα για την εγκαθίδρυση της ευρωπαϊκής τραπεζικής ένωσης (ΕΤΕ). Η τραπεζική ένωση αποτελείται από δύο βασικούς άξονες, τον ενιαίο εποπτικό μηχανισμό και τον ενιαίο μηχανισμό εξυγίανσης, οι οποίοι βασίζονται στο ενιαίο εγχειρίδιο κανόνων, που εξετάσαμε παραπάνω.

Ο πρώτος άξονας της τραπεζικής ένωσης είναι ο ενιαίος εποπτικός μηχανισμός (ΕΕΜ), ο οποίος παρέχει στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) έναν εποπτικό ρόλο για να ελέγχει την τήρηση του ενιαίου εγχειριδίου κανόνων και, επομένως, τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα των τραπεζών των εγκατεστημένων στα συμμετέχοντα κράτη.

Για τη λειτουργία του ενιαίου εποπτικού μηχανισμού, δύο κανονισμοί αναθέτουν ειδικά καθήκοντα στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα που αφορούν πολιτικές σχετικές με την προληπτική εποπτεία των πιστωτικών ιδρυμάτων στα κράτη μέλη που έχουν ως νόμισμα το ευρώ και επιτρέπει σε άλλα κράτη μέλη να εγκαθιδρύσουν στενή συνεργασία με την Ε.Κ.Τ. Αυτοί οι κανονισμοί επιδιώκουν να συμβάλουν στην ασφάλεια και την ευρωστία των πιστωτικών ιδρυμάτων, καθώς και στη σταθερότητα του χρηματοοικονομικού συστήματος στην Ε.Ε. και σε κάθε κράτος μέλος, διαφυλασσόμενης πλήρως της ενότητας και της ακεραιότητας της εσωτερικής αγοράς με γνώμονα την ίση μεταχείριση των πιστωτικών ιδρυμάτων προς αποτροπή της καταχρηστικής επιλογής του ευνοϊκότερου καθεστώτος εποπτείας.

Η Ε.Κ.Τ. θα εξασφαλίζει ότι υπάρχει ένας πραγματικά ευρωπαϊκός εποπτικός μηχανισμός που δεν είναι επιρρεπής στην προστασία εθνικών συμφερόντων, θα αποδυναμώσει τη σύνδεση μεταξύ των τραπεζών και των κρατών μελών και θα λαμβάνει υπόψη τους κινδύνους για τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα. Θα εξασφαλίζει ότι το ενιαίο εγχειρίδιο κανόνων εφαρμόζεται με συνέπεια και συνοχή στη ζώνη του ευρώ.

Η Ε.Κ.Τ. ανέλαβε το νέο της ρόλο ως ενιαία εποπτική αρχή τον Νοέμβριο του 2014. Προετοιμαζόμενη για αυτόν τον ρόλο, η Ε.Κ.Τ. διενήργησε διεξοδική αξιολόγηση των σημαντικών τραπεζών και των ισολογισμών των εν λόγω τραπεζών.

Η Ε.Κ.Τ. διαθέτει άμεση εποπτική αρμοδιότητα σε σχέση, αφενός, με εγκατεστημένα σε συμμετέχοντα κράτη μέλη πιστωτικά ιδρύματα, χρηματοδοτικές εταιρείες συμμετοχών και μεικτές χρηματοοικονομικές εταιρείες συμμετοχών και, αφετέρου, με υποκαταστήματα πιστωτικών ιδρυμάτων εγκατεστημένων σε μη συμμετέχοντα κράτη μέλη, τα οποία λειτουργούν στην επικράτεια συμμετεχόντων κρατών μελών, εφόσον οι ως άνω οντότητες είναι σημαντικές.

Οι εθνικές αρμόδιες αρχές (Ε.Α.Α) είναι υπεύθυνες για την άμεση εποπτεία των λιγότερο σημαντικών οντοτήτων, υπό την επιφύλαξη της εξουσίας που διαθέτει η Ε.Κ.Τ. σε ορισμένες περιπτώσεις να αποφασίζει ότι θα ασκεί η ίδια την άμεση εποπτεία τους, εφόσον τούτο κρίνεται απαραίτητο για τη συνεπή εφαρμογή των εποπτικών κανόνων.

Η Ε.Κ.Τ. μπορεί να επιβάλλει κυρώσεις σε διάφορους τομείς που εμπίπτουν στις αρμοδιότητές της, και ιδίως για την εφαρμογή της νομισματικής πολιτικής της Ένωσης, τη λειτουργία των συστημάτων πληρωμών και τη συλλογή στατιστικών πληροφοριών.

Όμως, η ανάθεση εποπτικών καθηκόντων στην Ε.Κ.Τ. όσον αφορά τα πιστωτικά ιδρύματα ορισμένων κρατών μελών δεν πρέπει να παρεμποδίζει την εσωτερική αγορά των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών. Γι' αυτό, η Ευρωπαϊκή Εποπτική Αρχή (Ευρωπαϊκή Αρχή Τραπεζών «ΕΑΤ»), που θεσπίστηκε με τον κανονισμό 1093/2010 διατηρεί τον ρόλο της καθώς και όλες τις υφιστάμενες αρμοδιότητες και καθήκοντά της: συνεχίζει να αναπτύσσει και να συμβάλλει στη συνεπή εφαρμογή του ενιαίου εγχειριδίου κανόνων που ισχύει σε όλα τα κράτη μέλη και να προωθεί τη σύγκλιση των πρακτικών εποπτείας στην Ένωση στο σύνολό της.

Εξάλλου, σύμφωνα με την οδηγία 2013/36 [τροπ. τελευταία από κανονισμό 1222/2014], η υπέρμετρη στήριξη σε εξωτερικούς οργανισμούς πιστοληπτικής αξιολόγησης (ΕΟΠΑ) θα πρέπει να μειωθεί και τα αυτόματα αποτελέσματα που απορρέουν από αυτές θα πρέπει σταδιακά να εξαλειφθούν. Τα ευρωπαϊκά ιδρύματα θα πρέπει επομένως να θεσπίζουν υγιή κριτήρια χορήγησης πιστώσεων και υγιείς διαδικασίες λήψης αποφάσεων επί ζητημάτων χορήγησης πιστώσεων.

Τα ιδρύματα θα πρέπει να μπορούν να χρησιμοποιούν εξωτερικές αξιολογήσεις πιστοληπτικής ικανότητας στην εν λόγω διαδικασία ως έναν από περισσότερους παράγοντες, αλλά δεν θα πρέπει να βασίζονται αποκλειστικά ή μηχανιστικά σε αυτές. Επιπλέον, η ΕΑΤ, οι κεντρικές τράπεζες των κρατών μελών και η Ε.Κ.Τ., χωρίς να κάνουν τη διαδικασία ευκολότερη ή λιγότερο απαιτητική, θα πρέπει να μεριμνήσουν για την αναγνώριση περισσότερων οργανισμών αξιολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας ως ΕΟΠΑ, ώστε να ανοίξει η αγορά αξιολογήσεων.

Ο δεύτερος πυλώνας της τραπεζικής ένωσης, ο Ενιαίος Μηχανισμός Εξυγίανσης (ΕΜΕ), ο οποίος συμπληρώνει τον ενιαίο εποπτικό μηχανισμό (ΕΕΜ), βασίζεται σε ενιαίους κανόνες και ενιαία διαδικασία [Κανονισμός 806/2014, τροπ. τελευταία από κανονισμό 2015/81]. Ο ΕΜΕ διασφαλίζει ότι αν, παρά την αυστηρότερη εποπτεία, μια τράπεζα που υπάγεται στον ΕΜΕ αντιμετωπίζει σοβαρές δυσχέρειες, η εξυγίανσή της θα μπορεί να αντιμετωπιστεί με αποτελεσματικό τρόπο και με ελάχιστο κόστος για τους φορολογουμένους και την πραγματική οικονομία. Ο ΕΜΕ θα εφαρμόζει στην πράξη τους αυστηρούς κανόνες της οδηγίας για την

ανάκαμψη και την εξυγίανση πιστωτικών ιδρυμάτων.

Αν κληθεί από την Ε.Κ.Τ., ο Ενιαίος Μηχανισμός Εξυγίανσης θα λειτουργεί ως εξής:

- Η Ε.Κ.Τ., ως εποπτική αρχή, θα επισημαίνει πότε μια τράπεζα στην Ευρωζώνη ή σε κράτος μέλος που συμμετέχει στην Τραπεζική Ένωση αντιμετωπίζει σοβαρές οικονομικές δυσκολίες και πρέπει να εξυγιανθεί.
- Ένα Ενιαίο Συμβούλιο Εξυγίανσης, αποτελούμενο από εκπροσώπους της Ε.Κ.Τ., της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και αρμόδιων εθνικών αρχών, θα προετοιμάζει την εξυγίανση της τράπεζας. Το Συμβούλιο αυτό θα έχει ευρείες εξουσίες για την ανάλυση και τον καθορισμό της προσέγγισης που θα ακολουθηθεί για την εξυγίανση της τράπεζας, ποια εργαλεία θα χρησιμοποιηθούν και πώς θα συμμετάσχει το Ευρωπαϊκό Ταμείο Εξυγίανσης. Οι εθνικές αρχές εξυγίανσης θα συμμετέχουν ενεργά στις εργασίες αυτές.
- Με βάση σύσταση του Ενιαίου Συμβουλίου Εξυγίανσης ή με δική της πρωτοβουλία, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα αποφασίζει κατά πόσον και πότε πρέπει να τεθεί η τράπεζα υπό καθεστώς εξυγίανσης και θα καθορίσει το πλαίσιο για τη χρήση των εργαλείων και του Ταμείου εξυγίανσης. Για νομικούς λόγους, το Συμβούλιο δεν μπορεί να έχει τον τελικό λόγο.
- Υπό την εποπτεία του Ενιαίου Συμβουλίου Εξυγίανσης, οι εθνικές αρχές εξυγίανσης θα αναλαμβάνουν την εκτέλεση του σχεδίου εξυγίανσης.
- Το Ενιαίο Συμβούλιο Εξυγίανσης θα επιβλέπει τη διαδικασία εξυγίανσης. Θα παρακολουθεί την εκτέλεση σε εθνικό επίπεδο από τις εθνικές αρχές εξυγίανσης και, σε περίπτωση που μια εθνική αρχή εξυγίανσης δεν συμμορφώνεται με την απόφασή του, θα μπορεί να απευθύνει άμεσα εκτελεστικές εντολές στην προβληματική ή στις προβληματικές τράπεζες.
- Θα συσταθεί Ενιαίο Ταμείο Εξυγίανσης Τραπεζών, υπό τον έλεγχο του Ενιαίου Συμβουλίου Εξυγίανσης, με στόχο τη διασφάλιση της διαθεσιμότητας

μεσοπρόθεσμης χρηματοδότησης κατά τη διάρκεια της αναδιάρθρωσης της εν λόγω τράπεζας. Το Ταμείο θα χρηματοδοτηθεί από συνεισφορές του τραπεζικού τομέα, που θα αντικαταστήσουν τα εθνικά ταμεία εξυγίανσης των κρατών μελών της Ευρωζώνης και των λοιπών κρατών μελών που συμμετέχουν στην Τραπεζική Ένωση, όπως προβλέπεται στην οδηγία για την ανάκαμψη και την εξυγίανση των τραπεζών [Οδηγία 2014/59]. Το Ενιαίο Ταμείο Εξυγίανσης μπορεί να διαθέτει 55 δισ. ευρώ, τραπεζική ένωση οποία θα δανείζεται από τις αγορές μετά από έγκριση του Ενιαίου Συμβουλίου Εξυγίανσης. Αυτό το τελευταίο θα κατέχει και θα διαχειρίζεται το Ενιαίο Ταμείο Εξυγίανσης.

Ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής θα περιοριστεί στις αποφάσεις, αφενός, για την ενεργοποίηση της εξυγίανσης μιας τράπεζας και, αφετέρου, για τον καθορισμό του πλαισίου εξυγίανσης, έτσι ώστε να διασφαλίζεται η συνοχή της εξυγίανσης με την ενιαία αγορά και με τους κανόνες της Ε.Ε. για τις κρατικές ενισχύσεις, και να διαφυλάσσεται η ανεξαρτησία και η υποχρέωση λογοδοσίας του ευρύτερου μηχανισμού.

Όμως μπορεί να προκύψει περίπτωση, ιδίως κατά τη μεταβατική περίοδο, κατά την οποία το ενιαίο ταμείο εξυγίανσης δεν έχει χρηματοδοτηθεί αρκετά από τον τραπεζικό τομέα. Προκειμένου να διασφαλιστεί επαρκής χρηματοδότηση, οι Υπουργοί της Ευρωζώνης και Ecofin συμφώνησαν για τα κράτη μέλη που συμμετέχουν στην τραπεζική ένωση να θέσουν σε εφαρμογή ένα σύστημα με το οποίο ενδιάμεση χρηματοδότηση θα είναι διαθέσιμη ως έσχατη λύση και σε πλήρη συμμόρφωση με τους κανόνες περί κρατικών ενισχύσεων.

Σε κάθε περίπτωση, οι τραπεζικές καταθέσεις σε όλα τα κράτη μέλη θα εξακολουθήσουν να είναι εγγυημένες μέχρι το ποσό των 100.000 ευρώ ανά καταθέτη και ανά τράπεζα ακόμη και εάν χρεοκοπήσει η τράπεζα. Η εν λόγω εγγύηση παρέχει στους αποταμιευτές μια αίσθηση χρηματοπιστωτικής σταθερότητας και έχει ως αποτέλεσμα να μην σπεύδουν για υπερβολικές αναλήψεις από τις τράπεζές τους, έτσι ώστε να αποφεύγονται σοβαρές οικονομικές επιπτώσεις. Τα φυσικά πρόσωπα και οι μικρές επιχειρήσεις με καταθέσεις υψηλότερες από 100.000 ευρώ θα τυγχάνουν προτιμησιακής μεταχείρισης («προτίμηση των καταθετών»). Δεν θα υφίστανται ζημίες πριν από άλλους μη εξασφαλισμένους πιστωτές, επομένως θα βρίσκονται στο κατώτατο επίπεδο της ιεραρχίας της διάσωσης με ίδια μέσα. Τα κράτη μέλη θα

μπορούν ακόμη να επιλέξουν να ασκήσουν κάποια ευελιξία ώστε να αποκλείσουν πλήρως τους καταθέτες από τη διάσωση της παραπαίουσας τράπεζας.

Επιπλέον, τα χρήματα θα καταβάλλονται στους καταθέτες ταχύτερα, εντός 7 εργάσιμων ημερών (από 20), και τα εθνικά συστήματα εγγύησης των καταθέσεων θα έχουν πολύ καλύτερη χρηματοδότηση για να υποστηρίξουν τις εγγυήσεις, ιδίως μέσω ενός σημαντικού επιπέδου εκ των προτέρων χρηματοδότησης: 0,8% των καλυπτόμενων καταθέσεων θα εισπραχθούν από τις τράπεζες σε μια περίοδο 10 ετών. Εάν τα εκ των προτέρων κεφάλαια αποδειχθούν ανεπαρκή, το σύστημα εγγύησης των καταθέσεων θα εισπράττει άμεσες συνεισφορές εκ των υστέρων από τον τραπεζικό τομέα και, ως τελευταία λύση, το σύστημα εγγύησης των καταθέσεων θα έχει πρόσβαση σε εναλλακτικούς τρόπους χρηματοδότησης όπως δάνεια από τρίτους του δημόσιου ή του ιδιωτικού τομέα. Θα υπάρχει επίσης ένας εθελοντικός μηχανισμός αμοιβαίου δανεισμού μεταξύ συστημάτων εγγύησης των καταθέσεων από διαφορετικές χώρες της Ε.Ε.

Η Ε.Κ.Τ. και η Ευρωπαϊκή Αρχή Τραπεζών διεξάγουν μια εμπειριστατωμένη διαδικασία με σκοπό την αξιολόγηση της κατάστασης των τραπεζών και την προσομοίωση ακραίων καταστάσεων σ' αυτές πριν καταστεί πλήρως λειτουργικός ο ενιαίος εποπτικός μηχανισμός τον Νοέμβριο του 2014.

Σε περίπτωση που εντοπιστούν ελλείψεις κεφαλαίου σε τράπεζες της τραπεζικής ένωσης ενεργοποιείται η υφιστάμενη συμφωνηθείσα αλληλουχία ενεργειών για την ανακεφαλαιοποίηση: Κατά πρώτο λόγο, οι τράπεζες θα πρέπει να αντλήσουν κεφάλαια από τις αγορές ή από άλλες ιδιωτικές πηγές. Εάν αυτό δεν αρκεί, θα μπορούσε να διατεθεί δημόσιο χρήμα σε εθνικό επίπεδο, υπό αυστηρούς όρους και σύμφωνα με τους κανόνες για τις κρατικές ενισχύσεις. Στη συνέχεια, αν οι εθνικοί μηχανισμοί ασφαλείας δεν είναι επαρκείς, μπορούν να χρησιμοποιηθούν μέσα σε ευρωπαϊκό επίπεδο, συμπεριλαμβανομένου του ευρωπαϊκού μηχανισμού σταθερότητας. Εάν οι τράπεζες δεν είναι πλέον βιώσιμες, μπορούν να τεθούν σε διαδικασία εξυγίανσης, σύμφωνα με τα εθνικά συστήματα.

Δεδομένου ότι στην τραπεζική ένωση όλες οι τράπεζες υπόκεινται στην ίδια εποπτική αρχή και στον ίδιο μηχανισμό εξυγίανσης, θα πρέπει να αυξηθεί η εμπιστοσύνη σε όλες τις τράπεζες της Ε.Ε. Η αξιοπιστία των τραπεζών στην αγορά θα εξαρτηθεί από το συγκεκριμένο προφίλ κινδύνου της κάθε τράπεζας και ολόένα και λιγότερο από την οικονομική ευρωστία των κρατών μελών στα οποία εδρεύουν οι

τράπεζες. Αυτό θα διευκολύνει τις τράπεζες σε όλα τα κράτη μέλη να αποκτούν πρόσβαση σε χρηματοδότηση επί ίσοις όροις, πράγμα το οποίο, με τη σειρά του, καθιστά ευκολότερο για τις τράπεζες να χορηγούν και πάλι δάνεια στα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις σε όλη την Ε.Ε.

ΤΟ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΣΕ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1.1 Για το χρηματοπιστωτικό σύστημα

Το χρηματοπιστωτικό σύστημα είναι ένα οικονομικό σύστημα, το οποίο βασίζεται στο χρηματικό αντίκρισμα, καθώς και στη βαθμολόγηση της εμπιστοσύνης της διαθεσιμότητας των φυσικών και άυλων πόρων, που χρησιμοποιεί τη διαμεσολάβηση στην ανταλλαγή αγαθών και υπηρεσιών στις αγορές με σκοπό την ελάττωση του κόστους των ατελειών που εμφανίζονται κατά τις συναλλαγές.

Το κυριότερο ρόλο στο σύστημα αυτό παίζουν οι διαμεσολαβητές οι οποίοι, πρώτον συγκεντρώνουν την πληροφορία εμπιστοσύνης των συναλλασσομένων και δεύτερον, διεκπεραιώνουν τις συμφωνίες των συναλλαγών. Σκοπός του χρηματοπιστωτικού συστήματος είναι η βελτίωση της κατανομής των πόρων στο χώρο και το χρόνο μέσα σε ένα αβέβαιο περιβάλλον συναλλαγών.

Η οικονομία είναι λέξη που χρησιμοποιούμε στην καθημερινή μας ζωή και μπορεί να σημαίνει πολύ απλά από την εξοικονόμηση χρημάτων μέχρι την οικονομική κατάσταση του κράτους. Πλέον επίσημα με τον όρο οικονομία χαρακτηρίζεται το σύνολο των λελογισμένων και συστηματικών ενεργειών ανθρώπων, που διαβιούν σε κοινωνία, προς εξεύρεση αγαθών για την ικανοποίηση των αναγκών τους.

Με τον όρο χρήμα εννοούμε τα περιουσιακά στοιχεία που χρησιμοποιούνται και γίνονται ευρέως αποδεκτά για πληρωμές. Αν και ο ορισμός αυτός είναι κατά κάποιο τρόπο ταυτολογία (αντίστροφα: πληρωμή είναι η χρήση χρημάτων) δηλώνει ακριβώς ότι χρήμα μπορεί να είναι οτιδήποτε χρησιμοποιείται ως τέτοιο. Η φυσική μορφή των χρηματικών στοιχείων μπορεί να διαφέρει, και διαφορετικές μορφές χρημάτων έχουν υπάρξει ιστορικά.

Για παράδειγμα, σε κάποιους αρχαίους πολιτισμούς χρησιμοποιούσαν κοχύλια ως χρήμα, σε στρατόπεδα συγκέντρωσης κατά τη διάρκεια του 2ου Παγκοσμίου χρησιμοποιούσαν τσιγάρα ως χρήμα, και ούτω καθ' εξής. Πάντως για τον ακριβή προσδιορισμό της έννοιας του χρήματος είναι χρήσιμο να γίνεται με σαφήνεια η

διάκριση ανάμεσα στα χρηματικά περιουσιακά στοιχεία (π.χ. κέρματα) και τα μη-χρηματικά περιουσιακά στοιχεία (όλα τα άλλα εκτός από τα χρηματικά, π.χ. προϊόντα).

Σήμερα ο ορισμός του τι είναι χρήμα σε μια οικονομία είναι πολύ συγκεκριμένος: Χρήμα είναι το σύνολο των κερμάτων, τραπεζογραμματίων και καταθέσεων. Οτιδήποτε άλλο εκτός από αυτά τα τρία δεν είναι χρήμα. Ο όρος τραπεζογραμμάτιο είναι συνώνυμος με τον όρο χαρτονόμισμα. Το σύνολο κερμάτων και χαρτονομισμάτων ονομάζεται σύνολο νομισματικής κυκλοφορίας. Χρήμα όμως δεν είναι μόνο η νομισματική κυκλοφορία. Οι καταθέσεις είναι καταθέσεις των ιδιωτών στις εμπορικές τράπεζες και καταθέσεις των εμπορικών τραπεζών στην κεντρική τράπεζα.

Ο σύγχρονος ορισμός του χρήματος σημαίνει για παράδειγμα ότι οι επιταγές είναι χρήμα (αρκεί βέβαια το ποσό της επιταγής να υπάρχει διαθέσιμο στο λογαριασμό καταθέσεων του εκδότη, και η επιταγή αντιπροσωπεύει ακριβώς μια άμεση εγγραφή στο λογαριασμό καταθέσεων χωρίς την ανάγκη μεταφοράς χαρτονομισμάτων). Επίσης χρήμα είναι η χρέωση πιστωτικών και χρεωστικών καρτών. Αντίθετα, για παράδειγμα, τα ομόλογα και άλλα παρόμοια χρεόγραφα, τα αμοιβαία κεφάλαια και αξιόγραφα όπως οι μετοχές δεν είναι χρήμα (παρότι καταρχήν θα μπορούσε να γίνει απευθείας ανταλλαγή για παράδειγμα ακίνητων περιουσιακών στοιχείων με μετοχές ή ομόλογα, η χρήση τέτοιων αξιογράφων για πληρωμές δεν είναι βέβαια ευρέως αποδεκτή). Γι' αυτό και τα διάφορα χρηματοδοτικά αξιόγραφα ονομάζονται γενικά και χρηματοδοτικά ή χρηματοοικονομικά προϊόντα.

1.2 Οι στόχοι των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων

Ο βασικός ρόλος του Χρηματοπιστωτικού Συστήματος σε μια οικονομία είναι η αποτελεσματική κατανομή (στις παραγωγικότερες χρήσεις) των αποταμιεύσεων. Λειτουργία του Χρηματοπιστωτικού Συστήματος είναι η μεταφορά αγοραστικής δύναμης (κεφαλαίων) από τις οικονομικές μονάδες που παρουσιάζουν πιστωτικό υπόλοιπο προς τις οικονομικές μονάδες με χρεωστικό υπόλοιπο. Πρακτικά αυτό επιτυγχάνεται με την απόδοση εκ μέρους της ελλειμματικής μονάδας κάποιας γραπτής υπόσχεσης. Στον τρόπο διοχέτευσης χρηματικών πόρων μπορεί να υπάρξει ένας γενικός διαχωρισμός

σε:

A) ΑΜΕΣΗ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ

B) ΕΜΜΕΣΗ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ

Στην περίπτωση της άμεσης χρηματοδότησης η διοχέτευση χρηματικών πόρων μεταξύ των οικονομικών μονάδων γίνεται με αντάλλαγμα πιστωτικές απαιτήσεις. Το κύριο χαρακτηριστικό των άμεσων συναλλαγών είναι ότι η διαπραγμάτευση γίνεται απευθείας από τις δύο μονάδες και δεν επεμβαίνουν μεσολαβητές.

Αντίθετα, στην περίπτωση της έμμεσης χρηματοδότησης η διαδικασία διοχέτευσης αγοραστικής δύναμης από τις πλεονασματικές προς τις ελλειμματικές μονάδες πραγματοποιείται με την μεσολάβηση χρηματοπιστωτικών οργανισμών.

Τους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς απαρτίζουν κατά βάσει οι Τράπεζες αλλά και άλλοι οργανισμοί. Ειδικότερα στην περίπτωση έμμεσης χρηματοδότησης εμπλέκονται τρία μέρη:

- α) το αποταμιευτικό κοινό
- β) οι διαμεσολαβητικοί πιστωτικοί οργανισμοί
- γ) οι επιχειρήσεις.

1.3 Οι χρηματοπιστωτικοί θεσμοί

Οι χρηματοπιστωτικοί θεσμοί απαρτίζονται από δύο κατηγορίες:

1. Χρηματοπιστωτικές αγορές

Μέσω των θεσμών αυτών οι αποταμιευτές μπορούν και προσφέρουν άμεσα κεφάλαια σε όσους επιθυμούν να δανειστούν.

ü Αγορά ομολόγων

- ο Ένα ομόλογο είναι ένα χρεόγραφο, για το οποίο ο εκδότης έχει την υποχρέωση να καταβάλει, στη λήξη της σύμβασης, την ονομαστική αξία

αυτού και στην περίπτωση των ομολόγων με κουπόνι, σε τακτά προκαθορισμένα διαστήματα ποσό χρημάτων. Άλλοι όροι μπορούν επίσης να συνδεθούν με την έκδοση ομολόγου, όπως η υποχρέωση για τον εκδότη να παρέχει ορισμένες πληροφορίες στον κάτοχο ομολόγων ή άλλοι περιορισμοί στη συμπεριφορά του εκδότη. Τα ομόλογα εκδίδονται γενικώς για ένα καθορισμένης διάρκειας χρονικό διάστημα, μεγαλύτερο του ενός έτους.

- ο Ένα ομόλογο είναι απλώς ένα δάνειο, το οποίο αντλείται από τον εκδότη του δανείου όχι μέσω της τραπεζικής διαμεσολάβησης αλλά μέσω των κεφαλαιαγορών. Ο εκδότης είναι ο οφειλέτης, ο κάτοχος ομολόγων ο δανειστής και το κουπόνι (αν υπάρχει) είναι ο τόκος. Τα ομόλογα επιτρέπουν στον εκδότη να χρηματοδοτήσει μακροπρόθεσμες επενδύσεις με εξωτερικά κεφάλαια. Μπορεί κανείς λοιπόν να διακρίνει ότι τα στοιχεία που προσδίδουν σε ένα ομόλογο την ταυτότητά του είναι πρώτον ο εκδότης, δεύτερον το κουπόνι (αν υπάρχει) με βάση το οποίο θα γίνονται οι τακτικές πληρωμές και τρίτον η χρονική διάρκεια της σύμβασης. Χρεόγραφα με ωριμότητα μικρότερη του ενός έτους είναι είτε γραμμάτια ή συναλλαγματικές, και θεωρούνται εργαλεία της αγοράς χρήματος.

- ο Τα ομόλογα και οι μετοχές είναι και τα δύο χρεόγραφα, αλλά η διαφορά είναι ότι οι κάτοχοι μετοχών είναι ιδιοκτήτες ενός μέρους (τμήματος) της εκδότριας εταιρείας, ενώ οι κάτοχοι ομολόγων είναι στην ουσία δανειστές του εκδότη. Επίσης τα ομόλογα έχουν συνήθως έναν καθορισμένο χρόνο ή ωριμότητα, μετά την πάροδο της οποίας το ομόλογο εξαγοράζεται ενώ οι μετοχές μπορούν να είναι, κατά κάποιο τρόπο, αόριστου χρόνου. Τέλος, η πληρωμή του αντίστοιχου κουπονιού ενός ομολόγου προηγείται της απόδοσης μερίσματος από την αντίστοιχη εταιρεία (γεγονός πολύ σημαντικό σε περίπτωση πτώχευσης της εταιρείας και επιπλέον, ο κάτοχος του ομολόγου μπορεί να προσφύγει στη δικαιοσύνη στην περίπτωση που δεν του αποδοθεί το κουπόνι του, ενώ με το μέρισμα μιας μετοχής δεν ισχύει κάτι τέτοιο).

ü Αγορά μετοχών

- ο Μετοχή είναι ένα από τα ίσα μερίδια, στα οποία διαιρείται το κεφάλαιο μιας ανώνυμης εταιρείας. Η μετοχή, ως αξιόγραφο, ενσωματώνει

τα δικαιώματα του μετόχου που πηγάζουν από τη συμμετοχή του στην ανώνυμη εταιρία. Τα δικαιώματα αυτά, είναι ανάλογα του αριθμού μετοχών που κατέχει ο μέτοχος. Ενδεικτικά δικαιώματα που προκύπτουν από την κατοχή μετοχών είναι το ποσοστό ίσο με τον αριθμό των μετοχών που κατέχει ο μέτοχος προς το σύνολο των μετοχών της εταιρείας, του μερίσματος από τα διανεμόμενα κέρδη της εταιρείας, καθώς και αντίστοιχο ποσοστό από την περιουσία της εταιρείας, σε περίπτωση που αυτή διαλυθεί. Αντίστοιχα έχει και τον αναλογούντα αριθμό ψήφων στην Γενική Συνέλευση των μετόχων, εκτός εάν κατέχει μετοχές άνευ ψήφου.

- ο Οι μετοχές μπορεί να διακρίνονται σε κοινές, προνομιούχες και επικαρπίας, ονομαστικές και ανώνυμες, μετά ψήφου ή χωρίς ψήφο, σε διαπραγματεύσιμες σε Χρηματιστήριο ή σε μη διαπραγματεύσιμες.
- ο Η κοινή μετοχή είναι ο πιο συνηθισμένος τύπος μετοχής και περιλαμβάνει όλα τα βασικά δικαιώματα ενός μετόχου, όπως δικαίωμα συμμετοχής στα κέρδη, στην έκδοση νέων μετοχών, στο προϊόν της εκκαθάρισης, καθώς και δικαίωμα ψήφου στη Γενική Συνέλευση της εταιρείας και συμμετοχής στη διαχείρισή της.
- ο Η προνομιούχος μετοχή προσφέρει απλά ένα προβάδισμα έναντι των κατόχων κοινών μετοχών, στη λήψη μερίσματος και στη λήψη του προϊόντος της εκκαθάρισης σε περίπτωση διάλυσης της επιχείρησης, αλλά συνήθως στερείται του δικαιώματος ψήφου και συμμετοχής στη διαχείριση της επιχείρησης.
- ο Όταν μια επιχείρηση που έχει εκδώσει μετοχές έχει κέρδη, μπορεί να μοιράσει μέρος των κερδών αυτών στους μετόχους της με την μορφή μερίσματος, που αντιστοιχεί σε κάποιο ποσό ανά μετοχή.

2. Διαμεσολαβητές των χρηματοοικονομικών κύκλων

Μέσω των θεσμών αυτών οι αποταμιευτές μπορούν και προσφέρουν *έμμεσα* κεφάλαια σε όσους επιθυμούν να δανειστούν.

Ü Τράπεζες

- ο Τράπεζα ονομάζεται μια επιχείρηση, η οποία ασχολείται με χρηματικές και πιστωτικές συναλλαγές. Ανάλογα με το είδος της μπορεί να δέχεται καταθέσεις, να χορηγεί δάνεια, να φυλάσσει και να διαχειρίζεται αξιόγραφα, να αναλαμβάνει την πληρωμή για λογαριασμό του πελάτη.
- ο Η κερδοφορία της τράπεζας βασίζεται στην λεγόμενη "ψαλίδα", δηλαδή τη διαφορά ανάμεσα στο επιτόκιο δανεισμού και στο επιτόκιο καταθέσεων. Έτσι αν για παράδειγμα μία τράπεζα χορηγεί ένα δάνειο με επιτόκιο 9% και δέχεται κατάθεση με ετήσιο επιτόκιο 2% η διαφορά αυτή (7%) αποτελεί την ψαλίδα που οδηγεί στα κέρδη της τράπεζας. Βέβαια οι τράπεζες αποκομίζουν και από άλλου κέρδη, όπως από προμήθειες ή από συμμετοχές και επενδύσεις. Ωστόσο η κύρια λειτουργία της έγκειται στον δανεισμό (χορηγήσεις και καταθέσεις).

1.4 Ιστορική αναδρομή

Αν και πολλές από τις τραπεζικές πράξεις έχουν την καταγωγή τους σε πανάρχαιες εποχές όπως στην αρχαία Βαβυλώνα, οι πρώτες πραγματικές τραπεζικές εργασίες μπορούν να εντοπιστούν στον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό με τους «τραπεζίτες» και στο ρωμαϊκό με τους «argentarii», οι οποίοι δέχονταν καταθέσεις και χορηγούσαν δάνεια, ενώ παράλληλα εκτελούσαν πληρωμές και για λογαριασμό τρίτων. Ο όρος «τράπεζα» προέρχεται από το «τραπέζι» («τράπεζα» στα αρχαία ελληνικά) ή τον «πάγκο» (εξ ου και οι λατινογενείς όροι banca, banque, bank) που χρησιμοποιούσαν οι αρχαίοι «τραπεζίτες» για να προσφέρουν τις διαμεσολαβητικές υπηρεσίες τους στους πελάτες τους.

Τέτοιες απλές τράπεζες υπήρχαν ήδη στην αρχαία Αθήνα, προσφέροντας κυρίως υπηρεσίες ανταλλαγής διαφόρων νομισμάτων αλλά και πιστώσεις για τη χρηματοδότηση του τότε «διεθνούς εμπορίου». Μετά την πτώση της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας οι πείρα των τραπεζικών χάθηκε μαζί με τους τραπεζίτες. Οι επόμενες μορφές τραπεζικών συναλλαγών εμφανίζονται στο Μεσαίωνα όπου οι αργυραμοιβοί, οι χρυσοχόοι και οι έμποροι δέχονταν καταθέσεις για τις οποίες

εξέδιδαν πιστοποιητικά – βεβαιώσεις. Το 18^ο αιώνα στην Αγγλία οι αποδείξεις κατάθεσης για σταθερά ποσά αποτέλεσαν τα πρώτα τραπεζογραμμάτια.

Έτσι σιγά - σιγά με την ανταλλαγή των τραπεζογραμμάτων, οι τράπεζες άρχισαν να αποκτούν τον ρόλο που κατέχουν σήμερα στην σύγχρονη οικονομία. Ειδικότερα στην περίοδο της Αναγέννησης εμφανίστηκαν οι πρώτες οργανωμένες τράπεζες(στην Ιταλία και στη Φλάνδρα), καλύπτοντας ένα ευρύτερο φάσμα εργασιών, προετοιμάζοντας τη σύγχρονη έννοια της τράπεζας ως πιστωτικό ίδρυμα που απευθύνεται (και εξυπηρετεί) καταθέτες και επιχειρήσεις.

1.4.1 Ιστορική αναδρομή των Ελληνικών τραπεζών

Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα ξεκίνησε τη λειτουργία του σχεδόν ταυτόχρονα με τη δημιουργία του νεοσύστατου Ελληνικού κράτους. Το 1841 ιδρύθηκε η πρώτη Ελληνική εμπορική τράπεζα, η Εθνική τράπεζα της Ελλάδος, και με το πέρασμα του χρόνου η τάση αυτή συνεχίστηκε και νέες τράπεζες δημιουργήθηκαν. Το 1928 η Εθνική τράπεζα της Ελλάδος μετασχηματίστηκε στην κεντρική τράπεζα της χώρας. Τη δεκαετία του 1920, όπου η οικονομία ήταν σε άνθιση πραγματοποιήθηκε η δημιουργία πολλών νέων τραπεζών, οι περισσότερες από τις οποίες δεν επιβίωσαν εξαιτίας της οικονομικής κρίσης του 1930.

Στη μεταπολεμική περίοδο το τραπεζικό σύστημα “στρατεύθηκε” με τη γενική απαίτηση εκείνης της εποχής για βιομηχανική και οικονομική ανάπτυξη. Όπως και στο σύνολο των ευρωπαϊκών χωρών, υπήρχε κρατικός παρεμβατισμός, όπου ετέθη το πλαίσιο λειτουργίας στον τραπεζικό τομέα, καθώς επίσης ποιοτικοί και ποσοτικοί έλεγχοι με στόχο την παροχή πιστώσεων με χαμηλό επιτόκιο για επενδύσεις κυρίως στον τομέα της βιομηχανίας.

Το τραπεζικό σύστημα στην Ελλάδα στα τέλη της δεκαετίας του 80 παρουσιάζεται υποανάπτυκτο, αφού η συμβολή του στο Α.Ε.Π της χώρας είναι μικρότερο από τον αντίστοιχο μέσο όρο των ευρωπαϊκών χωρών. Τα χαρακτηριστικά που διαφοροποιούν το Ελληνικό τραπεζικό σύστημα είναι κυρίως τα εξής:

I. Βασικό σημείο αναφοράς είναι ο υψηλός βαθμός συγκέντρωσης και η κυριαρχία των τραπεζών του δημοσίου τομέα,

II. Το ποσοστό των κεφαλαίων που παρακρατείται από την Τράπεζα της Ελλάδος ως δεσμεύσεις , καθώς και τα χρήματα που παραμένουν στο ταμείο των τραπεζών , είναι πολύ υψηλό σε σχέση με τις άλλες χώρες της Ε.Ε.

III. Οι χορηγήσεις δανείων ήταν από της χαμηλότερες στην Ε.Ε., ενώ αντίθετα οι επενδύσεις σε χρεόγραφα αποσπούσαν ένα πολύ σημαντικό κομμάτι των εργασιών των Ελληνικών τραπεζών , παρόλο που η κεφαλαιαγορά στη Ελλάδα δεν ήταν συγκρίσιμη με την αντίστοιχη ευρωπαϊκή. Το γεγονός αυτό εξηγείται , αν ληφθεί υπόψη ότι οι εμπορικές τράπεζες είχαν την υποχρέωση να τοποθετούν ένα πολύ σημαντικό μερίδιο των κεφαλαίων τους σε τίτλους του δημοσίου.

IV. Η διαφορά ανάμεσα στα επιτόκια χορηγήσεων και καταθέσεων ήταν από τις υψηλότερες της Ευρώπης , ωστόσο τα έσοδα από, τέτοιου είδους δραστηριότητες ήταν περιορισμένα, αφού το ποσό των δανείων που διατέθηκε ήταν περιορισμένο.

V. Το τραπεζικό σύστημα στην Ελλάδα παρουσίαζε υψηλότερο λειτουργικό κόστος σε σύγκριση με τις χώρες της Ε.Ε., το οποίο οφειλόταν κυρίως στις υψηλές δαπάνες για την πληρωμή των εργατικών μισθών, ενώ την μερίδα του λέοντος του λειτουργικού κόστους στην Ε.Ε. κατέχουν δαπάνες για την απόκτηση τεχνολογικών καινοτομιών. Εντούτοις, οι ελληνικές τράπεζες παρουσίαζαν υψηλότερη κερδοφορία, κάτι που φανερώνει την έλλειψη του ανταγωνισμού και την άσκηση μονοπωλιακής δύναμης από την πλευρά των τραπεζών.

VI. Το ποσό των κεφαλαίων που τοποθετούνταν στη διατραπεζική αγορά ήταν εξαιρετικά χαμηλό σε σχέση με τις άλλες χώρες της Ε.Ε.

Ο αυστηρός εναγκαλισμός του τραπεζικού συστήματος από το κράτος που εκφραζόταν με τη μορφή ποικίλων περιορισμών οδήγησε σε αυξημένη αναποτελεσματικότητα του τραπεζικού συστήματος, καθώς και σε μη αποτελεσματική διάχυση των πόρων στην ελληνική κοινωνία υπονομεύοντας την περαιτέρω ανάπτυξή της.

Ωστόσο, η κινησιουργός δύναμη για την εφαρμογή της αποκανονικοποίησης υπήρξε η ενδεχόμενη συμμετοχή της Ελλάδας, ως πλήρους μέλους στη νομισματική ενοποίηση και η απορρέουσα από αυτή εναρμόνιση με την κοινοτική νομοθεσία που επέβαλε την κατάργηση των περιορισμών. Συγκεκριμένα:

1. Δίνεται πλέον η ελευθερία στις τράπεζες να ρυθμίζουν μόνες τους το ύψος των επιτοκίων καταθέσεων και χορηγήσεων, όπως επίσης καταργείται και η επιδότηση για ορισμένες μορφές δανείων (π.χ. δάνεια προορισμένα για τη βιοτεχνία).
2. Η υποχρέωση των εμπορικών τραπεζών να τοποθετούν ένα μεγάλο μέρος των κεφαλαίων τους σε χαμηλότοκους τίτλους του δημοσίου σταδιακά μειώθηκε, ώσπου καταργήθηκε ολοκληρωτικά το 1993. Επίσης, δεν ισχύει η “υποχρεωτική” δανειοδότηση μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων που ανήκουν στον ευρύτερο δημόσιο τομέα, ενώ από το 1994 δίνεται στις εμπορικές τράπεζες το δικαίωμα μετατροπής των βραχυχρόνιων απαιτήσεών τους έναντι του δημοσίου σε μακροχρόνιες.
3. Οι εμπορικές τράπεζες έχουν τη δυνατότητα να έχουν το ρόλο του αναδόχου (underwriting) στη χρηματοοικονομική αγορά, όπως επίσης και να αγοράζουν μετοχές εκτός τραπεζικού τομέα από τη χρηματοοικονομική αγορά.
4. Οι εμπορικές τράπεζες μπορούν ελεύθερα να προσφέρουν τα νέα τραπεζικά προϊόντα της αρεσκείας τους.
5. Από το 1993 καταργούνται οι περιορισμοί στη μεταφορά κεφαλαίων και για τους Έλληνες καταθέτες και για τις εμπορικές τράπεζες που τώρα έχουν τη δυνατότητα να δανείζονται απεριόριστη ποσότητα κεφαλαίων από το εξωτερικό με ευνοϊκότερους όρους εντείνοντας τον ανταγωνισμό. Από το 1997 η κεντρική τράπεζα αποκτά την ανεξαρτησία της από τη πολιτική εξουσία.

Στις αρχές της δεκαετίας του 1990 με την απελευθέρωση του τραπεζικού συστήματος επτά νέες ιδιωτικές τράπεζες ιδρύθηκαν λόγω της προσδοκίας της αυξημένης κερδοφορίας, όπως επίσης και στις αρχές του 2000 προστέθηκαν και άλλες νέες τράπεζες.

Οι τράπεζες αυτές έχουν ως κύρια ασχολία δραστηριότητες, οι οποίες ήταν παραμελημένες από τους υπόλοιπους παίκτες (niche players) συμβάλλοντας στην εξυγίανση του συστήματος.

Επιπροσθέτως, το περιθώριο ανάμεσα στα επιτόκια καταθέσεων και χορηγήσεων από το 1999 και μετέπειτα έχει συρρικνωθεί σημαντικά. Ο κίνδυνος δανεισμού είναι μεγαλύτερος στην Ελλάδα και συνεπώς και το ασφάλιστρο κινδύνου (risk premium) είναι υψηλότερο.

Τα νέα τραπεζικά προϊόντα είναι τα αμοιβαία κεφάλαια, το Leasing, Factoring, Forfeiting, Credit Cards κ.α.

1.5 Τα είδη των τραπεζών

Υπάρχουν διάφορα είδη τραπεζών:

- Κεντρική Τράπεζα: Είναι υπεύθυνη για τη νομισματική πολιτική και μπορεί να είναι ο δανειστής της τελευταίας λύσης σε περίπτωση κρίσης. Χρεώνεται συχνά με τον έλεγχο της διάθεσης χρήματος, συμπεριλαμβανομένης της έκδοσης νομίσματος. Παραδείγματα κεντρικών τραπεζών είναι η Τράπεζα της Ελλάδος και η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα.
- Εμπορική Τράπεζα: Είναι ο όρος που χρησιμοποιείται για μια κανονική τράπεζα για να τη διακρίνει από μια τράπεζα επενδύσεων. Μιας και αυτές οι δύο δεν είναι πλέον υποχρεωτικό να λειτουργούν κάτω από χωριστή ιδιοκτησία, ορισμένοι χρησιμοποιούν τον όρο "εμπορική τράπεζα" για να αναφερθούν σε μια τράπεζα ή ένα τμήμα τράπεζας που ασχολείται με επιχειρήσεις οιασδήποτε μορφής αλλά και με τους ιδιώτες επενδυτές - καταθέτες.
- Επενδυτική Τράπεζα: Μετέχει με δικά της κεφάλαια σε άλλες επιχειρήσεις με σκοπό να βοηθήσει στην ανάπτυξη τους αποσκοπώντας στην απόσπαση (αναλογικού ως προς το ποσοστό συμμετοχής της στα κεφάλαια της εταιρίας) μεριδίου από τα κέρδη της. Χρηματοδοτεί επιχειρήσεις με σκοπό την επέκταση-ανάπτυξη τους, χρηματοδοτεί μεγάλα έργα υποδομών, κ.λ.π.
- Τράπεζα Κοινοτικής Ανάπτυξης: Κυρίως διαχειρίζονται κεφάλαια που προορίζονται να επενδυθούν σε χώρες με σκοπό την ανάπτυξη συγκεκριμένων κλάδων οικονομίας. Τα κεφάλαια προέρχονται κυρίως από ιδρύματα όπως π.χ. η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων, με σκοπό την ανάπτυξη χωρών-μελών της ευρωζώνης
- Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο: Είναι ταμιευτήρια που συνδέονται με τα εθνικά ταχυδρομικά συστήματα. Η Ιαπωνία και η Γερμανία είναι παραδείγματα των χωρών

με τα προεξέχοντα ταχυδρομικά ταμειυτήρια. Σκοπός τους είναι η συλλογή των καταθέσεων κυρίως των ιδιωτών .

- Corporate Banking: Το Corporate Banking είναι κυρίως τμήμα των μεγάλων εμπορικών τραπεζών και έχει ως αντικείμενο την διαχείριση των διαθέσιμων πελατών (ιδιωτών ή εταιριών) με υψηλή οικονομική επιφάνεια .
- Συνεταιριστικές: Οι συνεταιριστικές τράπεζες αποτελούν πρωτοβουλίες τοπικού κυρίως χαρακτήρα με σκοπό την ενίσχυση των επιχειρήσεων της τοπικής κοινωνίας στην οποία δραστηριοποιούνται π.χ. των τοπικών παραγωγών γεωργικών προϊόντων

1.6 Το τραπεζικό δίκαιο

Το Τραπεζικό Δίκαιο που αποτελεί κλάδο του Εμπορικού Δικαίου ορίζει ως απαραίτητο κεφάλαιο για την σύσταση μίας τράπεζας τα 18.000.000. Επίσης η νομική μορφή της τράπεζας είναι η Ανώνυμη Εταιρία κατά αναγκαστικό δίκαιο εκτός από τις πιο σπάνιες περιπτώσεις των συνεταιριστικών τραπεζών. Όλες οι τράπεζες είναι υποχρεωμένες από το νόμο να διατηρούν ένα αποθεματικό δηλαδή ένα ποσοστό των χρημάτων που δέχονται ως καταθέσεις δεν δύνανται να το χορηγήσουν ως δάνεια για λόγους ασφαλείας (για την κάλυψη υπέρμετρων αναλήψεων των πελατών της και την αποφυγή έκτακτων περιπτώσεων έλλειψης ρευστότητας).

Οι τράπεζες όμως δεν είναι ανεξέλεγκτες στον καθορισμό των επιτοκίων και της πολιτικής των χορηγήσεων και καταθέσεων τους. Λόγω της πολύ μεγάλης ισχύος τους, οι γενικές κατευθύνσεις δίνονται από διατάξεις και νόμους καθώς και από την Κεντρική Τράπεζα της χώρας.

Û Αμοιβαία Κεφάλαια

1. Τα Αμοιβαία Κεφάλαια (ΑΚ) αποτελούν ένα θεσμό συγκέντρωσης κεφαλαίων από μεγάλο αριθμό αποταμιευτών που τοποθετούνται ενιαία από εταιρείες διαχείρισης (ΑΕΔΑΚ) σε συγκεκριμένα χαρτοφυλάκια ανοικτού τύπου (open end), σε ανταπόκριση στους στόχους και τις προτιμήσεις των επενδυτών. Στην Αγγλία είναι γνωστά ως unit trusts. Τα Αμοιβαία Κεφάλαια δεν δίνουν τόκο ούτε έχουν

προκαθορισμένες αποδόσεις. Η απόδοση για τον μεριδιούχο είναι η διαφορά που μπορεί να δημιουργηθεί ανάμεσα στο κεφάλαιο επένδυσης και στην αποτίμηση αυτής σε χρονική διάρκεια.

2. Τα Αμοιβαία Κεφάλαια (Mutual funds) παρέχουν στους αποταμιευτές/επενδυτές μια εναλλακτική δυνατότητα αγοράς έτοιμων χαρτοφυλακίων, αντί οι ίδιοι να προβαίνουν στη διαμόρφωση των ατομικών τους χαρτοφυλακίων. Τα ΑΚ σημείωσαν ραγδαία επέκταση στη διάρκεια της μεταπολεμικής περιόδου σε διεθνές επίπεδο, ώστε να αποτελέσουν βασικό άξονα των εξελίξεων στις αναπτυγμένες χρηματιστηριακά χώρες του κόσμου. Ειδικότερα, τα ΑΚ προσφέρουν μια σειρά πλεονεκτημάτων στους ατομικούς επενδυτές, λόγω οργάνωσης, τεχνικοοικονομικής συγκρότησης και εμπειρίας, ώστε να επιτυγχάνονται σχετικά αποδεκτές αποδόσεις για τους επενδυτές.

Û Πιστωτικές Συνεταιριστικές Ενώσεις

- ο Σύμφωνα με τον ορισμό που δόθηκε στο παγκόσμιο συνέδριο συνεταιριστικών οργανώσεων στο Μάντσεστερ της Αγγλίας το 1995 :«Συνεταιρισμός είναι μια αυτόνομη ένωση προσώπων που συγκροτείται εθελοντικά για την αντιμετώπιση των κοινών οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών αναγκών και επιδιώξεων τους, διαμέσου μιας συνιδιόκτητης και δημοκρατικά διοικούμενης επιχείρησης».Ο όρος αυτός αναπτύχθηκε ιδιαίτερα κατά τον 19^ο αιώνα όπου και εξελίχθηκε ως ιδεολογία και ως κίνημα με κοινωνικό και οικονομικό περιεχόμενο αποβλέποντας κυρίως τις ασθενέστερες τάξεις των εργαζομένων για την ικανοποιητικότερη αντιμετώπιση των διαφόρων συχνά αναφυομένων αυθαιρεσιών του άκρατου κεφαλαιοκρατισμού. Η ελευθερία της συγκρότησης συνεταιρισμού για την επιδίωξη νόμιμων σκοπών θεμελιώνεται στα συντάγματα όλων των φιλελεύθερων και δημοκρατικών πολιτειών (δικαίωμα του «συνεταιρίζεσθαι»).

Û Συνταξιοδοτικά αμοιβαία κεφάλαια

Û Ασφαλιστικές εταιρείες

Û Τοκογλύφοι

1.6.1 Καθορισμός ελάχιστου αρχικού κεφαλαίου πιστωτικών ιδρυμάτων σύμφωνα με τη διάταξη της Τράπεζας της Ελλάδος

Ο ΔΙΟΙΚΗΤΗΣ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, αφού έλαβε υπόψη:

- α) τις διατάξεις του Καταστατικού της Τράπεζας της Ελλάδος και ειδικότερα το άρθρο 55Α, όπως ισχύει,
- β) το άρθρο 1 του Ν.1266/82 “Όργανα ασκήσεως της νομισματικής, πιστωτικής και συναλλαγματικής πολιτικής και άλλες διατάξεις” σε συνδυασμό με το άρθρο 12 του Ν. 2548/97,
- γ) τα άρθρα 5, 12 παράγρ. 2α, 15 παράγρ. 1 και 18 παράγρ. 4 του Ν. 2076/92 “Ανάληψη και άσκηση δραστηριότητας πιστωτικών ιδρυμάτων και άλλες συναφείς διατάξεις”,
- δ) το άρθρο 2 παράγρ. 2 και 3 του Ν. 1665/86, όπως ισχύει, “συμβάσεις χρηματοδοτικής μίσθωσης”,
- ε) το άρθρο 4 παράγρ. 3 του Ν. 1905/90, όπως ισχύει, σχετικά με τη σύμβαση πρακτορείας επιχειρηματικών απαιτήσεων και άλλες διατάξεις,
- στ) το Ν. 2842/2000 “Λήψη συμπληρωματικών μέτρων για την εφαρμογή των Κανονισμών (ΕΚ) 1103/97, 974/98 και 2866/98 του Συμβουλίου, όπως ισχύουν σχετικά με την εισαγωγή του ευρώ”,
- ζ) την ΠΔ/ΤΕ 2110/20.8.92, με την οποία καθορίστηκε το ελάχιστο απαιτούμενο μετοχικό κεφάλαιο για την ίδρυση πιστωτικού ιδρύματος στην Ελλάδα με τη μορφή ανώνυμης εταιρίας,
- η) την ΠΔ/ΤΕ 2258/2.11.93, όπως ισχύει, σχετικά με τον καθορισμό πλαισίου λειτουργίας και εποπτείας πιστωτικών ιδρυμάτων με τη μορφή πιστωτικών συνεταιρισμών του Ν. 1667/86 και ειδικότερα το τμήμα Β, όπως τροποποιήθηκε με την ΠΔ/ΤΕ 2413/9.7.97, σχετικά με τον καθορισμό του ελάχιστου απαιτούμενου κεφαλαίου για την ίδρυση και λειτουργία των συνεταιριστικών τραπεζών,

θ) την απόφ. ΝΕ 4/6/2.11.73, όπως τροποποιήθηκε μεταγενέστερα και ειδικότερα με τις ΠΔ/ΤΕ 2184/17.3.93, απόφ. ΕΝΠΘ 589/3/28.2.97 και την ΠΔ/ΤΕ 2461/5.4.2000 (κεφ. ΙΙΙ, παράγρ. 1) σχετικά με το ελάχιστο απαιτούμενο κεφάλαιο για την παροχή άδειας λειτουργίας στην Ελλάδα σε υποκαταστήματα πιστωτικών ιδρυμάτων που εδρεύουν σε χώρες εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης,

ι) τη σκοπιμότητα προσαρμογής του ελάχιστου ορίου αρχικού κεφαλαίου των πιστωτικών ιδρυμάτων στις συνθήκες λειτουργίας που έχουν διαμορφωθεί στο χρηματοπιστωτικό τομέα της οικονομίας,

Α Π Ο Φ Α Σ Ι Σ Ε

να καθορίσει τα ακόλουθα:

Α. Από την κοινοποίηση της παρούσας Πράξης το απαιτούμενο ελάχιστο αρχικό κεφάλαιο για την ίδρυση και λειτουργία πιστωτικών ιδρυμάτων στην Ελλάδα ορίζεται, κατά κατηγορία πιστωτικού ιδρύματος, ως εξής:

1) Πιστωτικά ιδρύματα με τη νομική μορφή της ανώνυμης εταιρίας: ευρώ δεκαοκτώ εκατομμύρια (ευρώ 18.000.000) ή δραχμές έξι δισεκατομμύρια εκατόν τριάντα τρία εκατομμύρια πεντακόσιες χιλιάδες (δρχ. 6.133.500.000).

2) Πιστωτικά ιδρύματα με τη μορφή πιστωτικού συνεταιρισμού του Ν. 1667/86, ανάλογα με την περιοχή εγκατάστασής τους κατά τα προβλεπόμενα στο κεφ. Β. της ΠΔ/ΤΕ 2258/2.11.93, όπως ισχύει (σχετ. απόφ. ΕΝΠΘ 541/2/7.4.94, παράγρ. 1 και ΠΔ/ΤΕ 2413/9.7.97) :

α) ευρώ έξι εκατομμύρια (ευρώ 6.000.000) ή δραχμές δύο δισεκατομμύρια σαράντα τέσσερα εκατομμύρια πεντακόσιες χιλιάδες (δρχ. 2.044.500.000), εφόσον δραστηριοποιούνται εντός του νομού της έδρας τους,

β) ευρώ δέκα εκατομμύρια (ευρώ 10.000.000) ή δραχμές τρία δισεκατομμύρια τετρακόσια επτά εκατομμύρια πεντακόσιες χιλιάδες (δρχ. 3.407.500.000), εφόσον δραστηριοποιούνται και σε όμορους νομούς ή στη διοικητική περιφέρεια της έδρας τους και

γ) ευρώ δεκαοκτώ εκατομμύρια (ευρώ 18.000.000) ή δραχμές έξι δισεκατομμύρια εκατόν τριάντα τρία εκατομμύρια πεντακόσιες χιλιάδες (δρχ. 6.133.500.000), εφόσον

δραστηριοποιούνται στην περιφέρεια Αττικής, στο Ν. Θεσσαλονίκης ή σε όλες τις περιοχές της χώρας.

3) Για το πρώτο υποκατάστημα και μέχρι συνολικά τέσσερα υποκαταστήματα πιστωτικών ιδρυμάτων που εδρεύουν σε χώρες εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης: ευρώ εννέα εκατομμύρια (ευρώ 9.000.0000) ή δραχμές τρία δισεκατομμύρια εξήντα έξι εκατομμύρια επτακόσιες πενήντα χιλιάδες (δρχ. 3.066.750.000). Στην περίπτωση που τα προαναφερόμενα πιστωτικά ιδρύματα λάβουν την άδεια της Τράπεζας της Ελλάδος για την ίδρυση και λειτουργία περισσότερων των τεσσάρων υποκαταστημάτων απαιτούνται πρόσθετα κεφάλαια μέχρι τη συμπλήρωση του ελάχιστου ορίου αρχικού μετοχικού κεφαλαίου που εκάστοτε ισχύει για τα πιστωτικά ιδρύματα που έχουν την έδρα τους στην Ελλάδα.

4) Το ύψος των ιδίων κεφαλαίων των πιστωτικών ιδρυμάτων δεν επιτρέπεται, καθ' όλη τη διάρκεια λειτουργίας τους, να είναι κατώτερο των πιο πάνω κατά περίπτωση ορίων.

B. 1) Τα πιστωτικά ιδρύματα που λειτουργούν κατά την κοινοποίηση της παρούσας Πράξης, καθώς και τα πιστωτικά ιδρύματα που θα λάβουν άδεια λειτουργίας μεταγενέστερα, μετά από αίτηση που θα έχει υποβληθεί πριν την κοινοποίηση της παρούσας Πράξης, οφείλουν να προσαρμόσουν ανάλογα το ύψος των ιδίων κεφαλαίων τους το αργότερο μέχρι την 31η Δεκεμβρίου 2002.

2) Η μεταβατική ρύθμιση της πιο πάνω παραγρ. 1 εφαρμόζεται αντίστοιχα και στις εταιρίες χρηματοδοτικής μίσθωσης του Ν. 1665/86, όπως ισχύει, και στις εταιρίες πρακτορείας επιχειρηματικών απαιτήσεων του Ν. 1905/90, όπως ισχύει, το ελάχιστο αρχικό κεφάλαιο των οποίων ορίζεται ως ποσοστό του ελάχιστου αρχικού κεφαλαίου των πιστωτικών ιδρυμάτων.

1.7 Τα χαρακτηριστικά του τραπεζικού συστήματος

Το χρηματοπιστωτικό σύστημα είναι ένα οικονομικό σύστημα βασισμένο στο χρήμα και αποτελεί τον διαμεσολαβητή στην ανταλλαγή αγαθών και υπηρεσιών. Φέρνει σε επαφή τους αποταμιευτές με τους επενδυτές, δηλαδή μεταφέρει την αγοραστική δύναμη από τις οικονομικές μονάδες που παρουσιάζουν πιστωτικό υπόλοιπο προς αυτές με χρεωστικό υπόλοιπο. Περιλαμβάνει δύο βασικά υποσυστήματα, τις χρηματοπιστωτικές αγορές και τους ενδιάμεσους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς τα οποία και θα αναλυθούν παρακάτω.

Το τραπεζικό σύστημα αποτελεί την καρδιά του χρηματοπιστωτικού συστήματος μιας χώρας. Σε αυτό εντάσσονται οργανισμοί που κατέχουν τον ρόλο του διαμεσολαβητή ανάμεσα σε αποταμιευτές και πιστούχους, εξασφαλίζοντας τον μετασχηματισμό της ρευστότητας. Το τραπεζικό σύστημα συμβάλλει στην ανάπτυξη της εθνικής οικονομίας με την τόνωση της εγχώριας ζήτησης, την χρηματοδότηση δυναμικών κλάδων της οικονομίας και καινοτόμων επενδυτικών πρωτοβουλιών. Η αποτελεσματικότητα της συμβολής του εξαρτάται από την ύπαρξη αξιόπιστου θεσμικού πλαισίου το οποίο ρυθμίζει την λειτουργία της κοινωνίας σε οικονομικό επίπεδο και στηρίζει τις αναπτυξιακές διαδικασίες. Το σύστημα αυτό αποτελείται από δύο είδη τραπεζών, την κεντρική τράπεζα και τις εμπορικές τράπεζες. Η Κεντρική τράπεζα αποτελεί τον συντονιστή των εγχώριων τραπεζών όσον αφορά την γενική πολιτική τους και έχει την δυνατότητα να ελέγχει τις εμπορικές τράπεζες.

Αναλυτικότερα η κεντρική τράπεζα:

- Οριοθετεί τα επιτόκια των τραπεζών μέσω του καθορισμού του επιτοκίου δανεισμού της, θέτοντας έτσι κατευθυντήριες γραμμές για τις υπόλοιπες τράπεζες.
- Ελέγχει και μεταβάλλει την προσφορά εγχώριου χρήματος, με την έκδοση και την ρευστοποίηση ομολόγων ή με την εκτύπωση χρήματος σε επιθυμητά επίπεδα, σε αντιστοιχία με την εξέλιξη μακροοικονομικών μεγεθών της οικονομίας. Αυτό σημαίνει ότι η κεντρική τράπεζα είναι ένα από τα βασικά όργανα δημοσιονομικής πολιτικής.

- Διεξάγει έρευνες και μελέτες σχετικά με τον ιδιωτικό και επιχειρηματικό δανεισμό, με την στατιστική επεξεργασία των ευρημάτων και την διεξαγωγή πορισμάτων για την πορεία της οικονομίας του κράτους.
- Έχει την αρμοδιότητα του τραπεζίτη της κυβέρνησης, δηλαδή εγγυάται ότι η κυβέρνηση θα μπορεί να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις της όταν αντιμετωπίσει δημοσιονομικό έλλειμμα.

Οι εμπορικές τράπεζες συμμετέχουν στο χρηματοπιστωτικό σύστημα με σκοπό την ικανοποίηση των συναλλαγματικών αναγκών των καταναλωτών. Διαχειρίζονται με ορθολογικό τρόπο τα επίπεδα συναλλαγματικών διαθέσιμων κεφαλαίων, είτε επειδή επιδιώκουν το άριστο, είτε επειδή τους το επέβαλλε η κεντρική τράπεζα.

Αναλυτικότερα οι εμπορικές τράπεζες:

- Λειτουργούν ως μεσολαβητές μεταξύ των αποταμιευτών και των επενδυτών
- Επηρεάζουν την προσφορά του χρήματος.
- Είναι υποχρεωμένοι να κρατούν ένα ποσοστό, που καθορίζεται από την κεντρική τράπεζα, των καταθέσεων σε ρευστά διαθέσιμα και δανείζουν το υπόλοιπο τους.

Θεσμικοί επενδυτές

Οι θεσμικοί επενδυτές είναι οργανισμοί που έχουν μαζεμένα τεράστια ποσά χρημάτων και τα επενδύουν σε επιχειρήσεις είτε αγοράζοντας μετοχές στο χρηματιστήριο είτε με άλλα επενδυτικά προϊόντα. Θεσμικοί επενδυτές μπορεί να είναι τράπεζες, εταιρίες ασφαλειών, ταμεία συντάξεων, εταιρίες αμοιβαίων κεφαλαίων (mutual funds) και ταμεία εξασφάλισης (hedge funds). Οι θεσμικοί επενδυτές αποκτούν ουσιαστικά κεφάλαιο από τις αποταμιεύσεις και από τις πιστώσεις των πελατών της.

Οι εταιρίες επενδύσεων κρατούν ένα μεγάλο χαρτοφυλάκιο επενδύσεων σε πολλές επιχειρήσεις με σκοπό εάν μια επιχείρηση στην οποία έχουν επενδύσει πτωχέψει να αποτελεί μικρό μερίδιο του χαρτοφυλακίου της. Επιπλέον οι θεσμικοί επενδυτές έχουν μεγάλη επιρροή στην διοίκηση των επιχειρήσεων στις οποίες έχουν

επενδύσει επειδή συχνά λόγω του μεγάλου αριθμού μετοχών που αγοράζουν έχουν δικαίωμα ψήφου στο διοικητικό συμβούλιο. Έτσι μπορούν να ελέγξουν πολλές επιχειρήσεις. Επίσης επειδή έχουν την ελευθερία να αγοράζουν και να πουλάνε μαζικές ποσότητες μετοχών μπορούν να επηρεάσουν το ποια επιχείρηση θα συνεχίσει να λειτουργεί κερδοφόρα και ποια θα αναγκαστεί να κλείσει ή να αναζητήσει αγοραστή.

Αναλυτικότερα οι εταιρίες αμοιβαίων κεφαλαίων και τα ταμεία εξασφάλισης:

- Συγκεντρώνουν κεφάλαια από διάφορους επενδυτές και δημιουργούν μια ενιαία επένδυση υπό κοινή διαχείριση.
- Οι επενδυτές έχουν το δικαίωμα να ρευστοποιήσουν ανά πάσα στιγμή και να συμμετέχουν στα κέρδη / ζημίες ανάλογα με το ποσοστό που έχουν τοποθετήσει.

Η διαφορά τους είναι ότι στα ταμεία εξασφάλισης υπάρχουν δύο τύποι επενδύσεων, η ανοικτού και η κλειστού τύπου. Στις ανοικτού τύπου υπάρχει ένα κατώτατο όριο επένδυσης, το οποίο είναι και πολύ υψηλό, ενώ στις κλειστού τύπου οι συμμετέχοντες επιλέγονται από τον διαχειριστή.

1.8 Ευρωπαϊκό και αγγλοσαξονικό χρηματοπιστωτικό σύστημα

Στο ευρωπαϊκό χρηματοπιστωτικό σύστημα το μεγαλύτερο μέρος των χρηματοοικονομικών περιουσιακών στοιχείων και υποχρεώσεων του συνίσταται σε τραπεζικές καταθέσεις και σε άμεσα δάνεια (bank-based financial system). Το αγγλοσαξονικό επενδύει στις χρηματοπιστωτικές αγορές και αποτελείται από πολλούς επενδυτικούς βραχίονες, όπως τα ομόλογα, τα παράγωγα, τα cds και τις μοχλεύσεις (market-based financial system). Μπορεί να ειπωθεί ότι το ευρωπαϊκό χρηματοπιστωτικό σύστημα ακολουθεί συντηρητικές κατευθύνσεις με μικρές αποδόσεις, σε αντίθεση με το αγγλοσαξονικό το οποίο είναι ριψοκίνδυνο αλλά πιο δελεαστικό διότι προσφέρει υψηλότερες αποδόσεις.

Το ευρωπαϊκό χρηματοπιστωτικό κατέχει μεγαλύτερα ποσοστά πραγματικού χρήματος, ενώ το αγγλοσαξονικό κατέχει πιο πολύ ψεύτικο χρήμα μέσω των μοχλεύσεων για παράδειγμα. Συνέπεια των παραπάνω είναι το αγγλοσαξονικό σύστημα να παράγει μεγαλύτερες οικονομικές φούσκες, που μπορούν να

παρομοιαστούν με τις μπαμπούσκες οι οποίες η μία είναι μέσα στην άλλη και το μέγεθος τους όλο και μεγαλώνει. Στην σημερινή εποχή ζούμε την κορύφωση της διαμάχης των δύο συστημάτων.

Ο πόλεμος των αγορών, μέσω των spreads ως μοχλό εκβιασμού, κατάφερε να οδηγήσει στην πτώση των κυβερνήσεων σε κράτη-μέλη της ευρωπαϊκής ένωσης (όπως Ελλάδα, Ιταλία, Ισπανία, Πορτογαλία, Ιρλανδία, Ισλανδία). Από εκεί που το κράτος παρουσίαζε μεγαλύτερη επιρροή στο χρηματοπιστωτικό σύστημα λόγω της ευκολότερης παρέμβασης του, τις δυο τελευταίες δεκαετίες παρατηρείται μια στροφή προς τις χρηματοπιστωτικές αγορές γεγονός που είχε σαν αποτέλεσμα την ανάδειξη των αδυναμιών των κρατών στο να αντιμετωπίσουν τις πιέσεις των αγορών.

1.9 Τα στάδια εξέλιξης του χρηματοπιστωτικού συστήματος

Όταν ολοκληρωθεί ο κύκλος της συμφωνίας μιας χρηματοδοτικής απαίτησης έπεται η διαδικασία της επιστροφής αυτής, όπου μπορεί να γίνει ενιαία ή σταδιακά.

Τα στάδια που εντοπίζονται είναι τα εξής:

1^ο Στάδιο - Εντοπισμός της ανάγκης όπου συνεπάγεται η έκδοση συναλλαγματικής. Έχει σχέση με την πρώιμη δημιουργία του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Ειδικότερα το πρώτο στάδιο ξεκινά με την ανάγκη χρηματοδότησης των ελλειμματικών οικονομικών μονάδων από τις πλεονασματικές.

2^ο Στάδιο - Το επόμενο στάδιο είναι προσανατολισμένο στους διαμεσολαβητές και πιο συγκεκριμένα στο ρόλο που καλούνται να επιτελέσουν στη λειτουργία του χρηματοπιστωτικού συστήματος.

3^ο Στάδιο - αποδέσμευσης το οποίο στη συνέχεια ασχολείται με την τιτλοποίηση των χρηματοπιστωτικών αγορών.

4^ο Στάδιο - τιτλοποίηση των εγγράφων Πληροφοριακά προσανατολισμένο. Κυρίαρχα στοιχεία του είναι η αμεσότητα και η εγκυρότητα γενικότερα η εύκολη και γρήγορη διάθεση πληροφοριών.

1.10 Κριτική στη σχέση με την οικονομική ανάπτυξη

Υπό το πρίσμα του μεγάλωματος της κερδοφορίας, οι απόψεις των οικονομολόγων για τη σημαντικότητα της σχέσης μεταξύ χρηματοπιστωτικού συστήματος και οικονομικής ανάπτυξης διαφέρουν:

- Ορισμένοι υποστηρίζουν τη σημαντικότητα της σχέσης εκτιμώντας πως οι διαμεσολαβητές επιλέγουν και προωθούν μόνο τις πλέον κερδοφόρες επιχειρήσεις διευκολύνοντας την αναπτυξιακή διαδικασία.
- Άλλοι υποστηρίζουν πως για να προχωρήσει η οικονομική ανάπτυξη πρέπει πρώτα οι επιχειρήσεις να προχωρούν και η χρηματοδότηση να ακολουθεί, υποστηρίζοντας και πάλι πως ο χρηματοπιστωτικός θεσμός σχετίζεται θετικά με την οικονομική ανάπτυξη.
- Κάποιοι θεωρούν πως κακώς δίνεται αξία στο ρόλο του νομισματικού παράγοντα στην οικονομική ανάπτυξη.
- Κάποιοι, τέλος, εκφράζουν συχνά αμφιβολίες ως προς το ρόλο που τελικά προκύπτει να έχει το χρηματοπιστωτικό σύστημα στην οικονομική ανάπτυξη.

Οι τράπεζες μετά την κρίση: προς συστηματικότερη εποπτεία; ακριβότερα δάνεια στο άμεσο μέλλον.

Η χρηματοοικονομική κρίση που ξεκίνησε από το τραπεζικό σύστημα στις Η.Π.Α. και επεκτάθηκε στην παγκόσμια πραγματική οικονομία δεν έχει ολοκληρώσει τον κύκλο της και οι οικονομίες όλων των χωρών, όπως και η δική μας, πληρώνουν βαρύτατο τίμημα για την ανεξέλεγκτη ανάπτυξη του χρηματοπιστωτικού συστήματος σε τομείς αδιαφανείς και χωρίς εποπτεία.

Τα αίτια της σημερινής κρίσης θα πρέπει να τα αναζητήσουμε στην μεγάλη χρηματιστηριακή κρίση του 2000-2002, όπου σημειώθηκε μετακίνηση κεφαλαίων από τις μετοχικές επενδύσεις. Τα κεφάλαια αυτά βρήκαν πρόσφορο έδαφος στα προϊόντα εγγυημένου κεφαλαίου, σε σύνθετα χρηματοοικονομικά προϊόντα και στην αγορά ακινήτων, καθώς στις Η.Π.Α. υπήρχε ένα είδος πολιτικής βούλησης η ικανοποίηση των στεγαστικών αναγκών των οικονομικά ασθενέστερων στρωμάτων να υλοποιηθεί μέσω του τραπεζικού συστήματος, χρησιμοποιήθηκε δηλαδή η αγορά για την κάλυψη μια κοινωνικής ανάγκης. Διαμορφώθηκε ένα περιβάλλον χαμηλών επιτοκίων, στο οποίο οι τράπεζες χορήγησαν αφειδώς δάνεια μειωμένης εξασφάλισης, φθηνά δηλαδή στεγαστικά δάνεια σε φτωχότερες ομάδες, με εχέγγυο

την αξία του ακινήτου. Επιπλέον προχώρησαν στην έκδοση ομολόγων που αφενός η πώληση τους έφερε ρευστότητα για τη χορήγηση νέων δανείων και αφετέρου αφαιρούσε τον κίνδυνο από τα στοιχεία του ισολογισμού τους. Τα ομόλογα, που ξεκίνησαν ως μια απλή μορφή τιτλοποίησης εξελίχθηκαν σε πολύπλοκα και σύνθετα προϊόντα, που χαρακτηρίστηκαν από αδιαφάνεια και υψηλότατη επιτήδευση. Τα γνωρίσαμε όλοι πρόσφατα με την ονομασία που τους προσδόθηκε μετά την κρίση ως τοξικά ομόλογα.

Η διαπραγμάτευση τους σε ένα παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον, είχε ως αποτέλεσμα τα ομόλογα αυτά να φύγουν από τα σύνορα των Η.Π.Α και να βρεθούν στα χαρτοφυλάκια αρκετών ευρωπαϊκών τραπεζών αλλά και στα χέρια ιδιωτών σε πάρα πολλές χώρες. Κοινή πεποίθηση ήταν ότι τα προϊόντα αυτά αξιολογήθηκαν ορθά από τους οίκους αξιολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας, τις εταιρείες που δημοσιοποιούν εκθέσεις και για τα ελληνικά ομόλογα- πεποίθηση που διαψεύστηκε από τα γεγονότα και επέφερε βαρύ πλήγμα στην αξιοπιστία τους.

Η αγορά των τοξικών ομολόγων δημιουργήθηκε κατά κύριο λόγο από τις επενδυτικές τράπεζες, που έχουν σημαντική συμμετοχή στην δημιουργία της κρίσης, καθώς ξέφυγαν από τις παραδοσιακές εργασίες τους-την παροχή συμβουλών- και προχώρησαν στην δημιουργία και απόκτηση των τοξικών ομολόγων. Η διοχέτευση ρευστότητας από την Κίνα και η αναζήτηση κερδών από τις τράπεζες στις Η.Π.Α., καθώς η οργανική κερδοφορία τους είχε κορεσθεί, οδήγησαν στην αναζήτηση κερδών και στην αγορά αυτή. Δημιουργήθηκε λοιπόν μια ευφορία, καθώς ήταν διάχυτη η αντίληψη ότι το σύστημα λειτουργούσε σωστά, η αξία των ακινήτων αλλά και τα περίπλοκα προϊόντα μείωναν τους κινδύνους, ενώ ιδιαίτερα ελκυστικά ήταν και τα κέρδη που καταγραφότανε. Να σημειωθεί ότι κυρίως οι επενδυτικές τράπεζες και τα hedge funds χρησιμοποιούσαν κατά κύριο λόγο δανειακά κεφάλαια, με αποτέλεσμα την υψηλή μόχλευση (δανεισμό σε μια ελεύθερη απόδοση του αγγλικού όρου leverage) του συστήματος.

Δημιουργήθηκε ένα οικοδόμημα, που χτίστηκε στις Η.Π.Α αλλά λόγω της παγκοσμιοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος, επεκτάθηκε διεθνώς. Σημαντικό κομμάτι των δραστηριοτήτων του όπως ήταν οι επενδυτικές τράπεζες, οι οίκοι αξιολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας, και οι συναλλαγές τμήματος του τραπεζικού τομέα σε off shore centers, βρισκόταν εκτός θεσμικού ελέγχου και εποπτείας, με αποτέλεσμα να σημειωθεί μια ασυμμετρία ανάπτυξης του

χρηματοπιστωτικού συστήματος και της εποπτείας του. Η αδυναμία αποπληρωμής των στεγαστικών δανείων υπήρξε ο καταλύτης για να ξεσπάσει η κρίση και να αναδείξει μια μορφή κινδύνου που είχε υποτιμηθεί, αυτή του συστημικού κινδύνου. Πρόκειται για τον κίνδυνο που διαχέεται στη δομή του συστήματος και ο οποίος μπορεί να οδηγήσει σε φαινόμενα ντόμινο. Επιπλέον η κρίση από τις διακριτές εκφάνσεις της στο τραπεζικό σύστημα, πέρασε στην πραγματική οικονομία, με τις εθνικές οικονομίες να βιώνουν το φάσμα της ύφεσης.

Οι δράσεις για την αντιμετώπιση της κρίσης συνίστανται σε δύο επίπεδα. Το πρώτο αφορά τις παρεμβάσεις των κυβερνήσεων για τη στήριξη των οικονομιών τους και το δεύτερο τις πρωτοβουλίες για τις ρυθμιστικές παρεμβάσεις και την καλύτερη εποπτεία του παγκόσμιου χρηματοπιστωτικού συστήματος. Ανοίγει λοιπόν ο διάλογος για το τι θα γίνει την επόμενη μέρα. Σε αυτό το επίπεδο οι αντιπαραθέσεις είναι έντονες, καθώς καταγράφονται συγκρούσεις τόσο ανάμεσα στα κράτη μέλη των G 20 ,όσο και ανάμεσα στο χρηματοπιστωτικό σύστημα και στις πολιτικές δυνάμεις. Οι τράπεζες υποστηρίζουν την αναμόρφωση του υπάρχοντος θεσμικού πλαισίου κανόνων και εποπτείας, ενώ στους κόλπους των κυβερνήσεων, εποπτικών οργανισμών και της επιστημονικής κοινότητας καταθέτονται απόψεις για τη δημιουργία μιας νέας αρχιτεκτονικής του παγκόσμιου χρηματοπιστωτικού συστήματος . Κοινή βάση αποδοχής σε αυτή την σύγκρουση είναι η ανάγκη εφαρμογής σε παγκόσμιο επίπεδο των όποιων μέτρων ληφθούν για να διασφαλίζονται οι ίσοι όροι του ανταγωνισμού.

Αν και έχουμε βρεθεί σε ένα στάδιο όπου έχουν καταγραφεί τα αίτια που οδήγησαν στην κρίση, αναδεικνύοντας την ελλιπή εποπτεία, τον συντονισμό της και την ανυπαρξία ενός ενιαίου εποπτικού οργάνου που θα καλύπτει συνολικά το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα, οι συζητήσεις για τα μέτρα που θα ληφθούν σε σχέση με τους νέους κανόνες και την εποπτεία δεν έχουν καταλήξει σε συγκεκριμένη πρόταση ,προκαλώντας αρνητική κριτική που συνοψίζεται στην κωλυσιεργία και ίσως την αδράνεια. Τα μέτρα που βρίσκονται στο επίκεντρο του διαλόγου αφορούν την κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών, την απεικόνιση των κερδών στον ισολογισμό τους, την επιβολή ενός φόρου επί των συναλλαγών, την οικοδόμηση ενός πιο οργανωμένου και συντονισμένου εποπτικού περιβάλλοντος, τον αναβαθμισμένο ρόλο του Financial Stability Board (FSB), τους αυστηρότερους κανόνες ρυθμιστικής παρέμβασης και εποπτείας για τα τραπεζικά ιδρύματα που θα

χαρακτηρισθούν ως συστημικά σημαντικά.

Η Ε.Ε. επέδειξε γρηγορότερα ανακλαστικά, καθώς έχει προχωρήσει στην ανάληψη πρωτοβουλιών για την αποτελεσματικότερη λειτουργία και εποπτεία του χρηματοπιστωτικού συστήματος στην εσωτερική αγορά της. Αντιδράσεις βέβαια εκφράζονται και από τους ευρωπαίους τραπεζίτες, κατά κύριο λόγο όσον αφορά την αύξηση των κεφαλαιακών απαιτήσεων –όπως δρομολογείται διεθνώς – και την λογιστική απεικόνιση των κερδών, ενώ επισημαίνουν την ανάγκη διασφάλισης ίσων όρων ανταγωνισμού με τις Η.Π.Α . Προειδοποιούν ότι η υπερβολική ρύθμιση μπορεί να προκαλέσει ασφυξία στην αγορά, κυρίως όσον αφορά την χορήγηση δανείων προς τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις.

Αν και η μορφή της αρχιτεκτονικής του παγκόσμιου χρηματοπιστωτικού συστήματος δεν έχει λάβει ξεκάθαρα χαρακτηριστικά εκτιμάται ότι με την ολοκλήρωση των διεθνών αλλά και των ευρωπαϊκών πρωτοβουλιών θα δημιουργηθεί ένα ασφαλέστερο περιβάλλον για τους δανειολήπτες , που θα μπορεί να μεταφραστεί σε φθηνότερα δάνεια, τουλάχιστον ως προς το βαθμό μείωσης του συστημικού κινδύνου στην διαμόρφωση του επιτοκίου.

Στο άμεσο μέλλον ,όμως οι δανειολήπτες βρίσκονται μπροστά σε έναν ανοδικό κύκλο επιτοκίων αλλά και σε μια περίοδο που η χορήγηση δανείων θα γίνεται με αυστηρότερα κριτήρια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Η τραπεζική κρίση

2.1 Η τραπεζική κρίση ανά το κόσμο

Από το 2004 έως το 2006, το επιτόκιο παρέμβασης στις ΗΠΑ αυξήθηκε από το 1% στο 5,25%, που αυτό είχε ως αποτέλεσμα σε επιβράδυνση στην αγορά κατοικίας. Το καλοκαίρι του 2006 εμφανίστηκαν τα πρώτα σημάδια της κρίσης, με τη διακοπή της ανόδου των τιμών των κατοικιών στις ΗΠΑ. Τον Δεκέμβριο του 2006, ο αξιολογικός οίκος Fitch έβγαλε ειδοποίηση ότι οι περισσότεροι οφειλέτες με στεγαστικά δάνεια subprime θα ερχόταν αντιμέτωποι με προβλήματα μέσα στο 2007 όταν θα πραγματοποιούνταν η ανανέωση των συμβολαίων τους με νέα επιτόκια αγοράς. Στις 28 του ίδιου μήνα η Owit Mortgage Solutions κατέθεσε αίτηση πτώχευσης.

Το Φεβρουάριο του 2007, η βρετανική τράπεζα HSBC έβγαλε ανακοίνωση για απομείωση ύψους 10,5 δις δολαρίων, λόγω απωλειών της αμερικανικής θυγατρικής της Household Finance Corporation, την οποία είχε αγοράσει το 2003. Στις αρχές Απριλίου, η στεγαστική τράπεζα των ΗΠΑ New Century Financial κατέθεσε αίτηση πτώχευσης. Το Μάιο, η UBS κλείνει το Dillon Reed hedge fund το οποία είχε επενδύσει σε στεγαστικά δάνεια subprime και είχε μεγάλες απώλειες, και τον Ιούλιο έβγαλε ανακοίνωση ότι δύο δικά της hedge fund είχαν απολέσει το 90% της αξίας τους.

Τον Ιούλιο του 2007, οι αξιολογικοί οίκοι Standard & Poor's και Moody's έβγαλαν ανακοίνωση ότι επιθυμούσαν να εξετάσουν την προηγούμενη βαθμολόγηση δανείων subprime περίπου 18 δις δολαρίων, για πιθανή υποβάθμιση. Τα περισσότερα προϊόντα που βασίζονταν σε δάνεια subprime υποβαθμίστηκαν κατά τέσσερις βαθμίδες δηλαδή από AAA σε A+, κάτι που μέχρι τότε δεν ήταν συνηθισμένο.

Τον Αύγουστο του 2007, η κρίση ξέσπασε πλήρως. Η γερμανική τράπεζα IKB Deutsche Industriebank AG, για να μπορέσει να αντιμετωπίσει τις απώλειες ενός αμοιβαίου κεφαλαίου της, στράφηκε στην μητρική της για να μπορέσει να εξασφαλίσει τη χρηματοδότηση και τελικά διασώθηκε με την δημιουργία ενός νέου fund που οργάνωσε ο βασικός της μέτοχος KfW Bankengruppe, στις 7 Αυγούστου.

Στις 10 Αυγούστου, υπήρξε κατακόρυφη άνοδος των επιτοκίων και η ρευστότητα εξαφανίστηκε. Στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα παγκοσμίως έγινε σταδιακά αντιληπτό ότι τα περιουσιακά τους στοιχεία δεν άξιζαν όσο θεωρούσαν, είχαν τιμολογήσει λάθος τον κίνδυνο που συνδεόταν με αυτά και εφόσον είχε έτσι η κατάσταση ήταν αδύνατο πια να εκτιμήσουν την αξία τους, μιας και ο αγοράς κατέρρεαν. Οι τράπεζες έπαψαν να δανείζουν, ακόμη και για μικρό διάστημα δανεισμού.

Όταν ξέσπασε η κρίση τον Αύγουστο του 2007, η αγορά στεγαστικών δανείων πάγωσε, ενώ τα διεθνή χρηματιστήρια, παρόλο που στην αρχή της κρίσης αντέδρασαν αρνητικά, επέστρεψαν γρήγορα στα προηγούμενα επίπεδα. Τον Ιανουάριο του 2008, η κρίση μεταδόθηκε και στην διατραπεζική αγορά και στην αγορά των ομολόγων. Έτσι για τους επόμενους 15 μήνες ξεκίνησε μια καθοδική πορεία των χρηματιστηρίων.

Τον Απρίλιο του 2008, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, προειδοποίησε ότι οι απώλειες στο σύνολο του χρηματοοικονομικού τομέα θα έφταναν το 1τρις δολάρια. Για τους δύο επόμενους μήνες του 2008 φαίνεται να βελτιώνεται η κατάσταση:

- από τη μία οι εκτεταμένες παρεμβάσεις των κεντρικών τραπεζών
- από την άλλη, λόγω των επιτυχημένων αυξήσεων κεφαλαίου μεγάλων τραπεζών, υπήρξε προσωρινή ηρεμία στις αγορές.

Μέχρι τότε εφαρμόστηκαν τα διδάγματα από την κρίση του 1930, οι κεντρικές τράπεζες αντέδρασαν έτσι ώστε η χρηματοοικονομική κρίση να μην μετατραπεί σε οικονομική ώστε να μην καταρρεύσει το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα. Παρόλα αυτά όμως ο παραδοσιακός μηχανισμός μετάδοσης της νομισματικής πολιτικής είχε παραλύσει, μιας και δεν δίνονταν πλέον δάνεια σε ιδιώτες.

Τον Ιούλιο του 2008 η κατάσταση επιδεινώνεται περισσότερο αφού οι οργανισμοί Fannie Mae και Freddie Mac, δεν έχουν πλέον τη δυνατότητα να εξασφαλίσουν την απαραίτητη χρηματοδότηση από την αγορά. Τον Σεπτέμβριο του 2008 γίνεται η ανακοίνωση της διάσωσης των δύο τραπεζών, από τις ομοσπονδιακές αρχές, αφού σύμφωνα με τον υπουργό Οικονομικών Henry Paulson, « τα επίπεδα του χρέους των δύο εταιρειών αποτελούν συστημικό κίνδυνο για την χρηματοοικονομική σταθερότητα ».

Στις 15 Σεπτεμβρίου 2008, η Lehman Brothers ανακοινώνει τεράστιες απώλειες του τελευταίου τρίμηνου και κηρύσσει πτώχευση. Ήταν η πρώτη μεγάλη τράπεζα που χρεοκόπησε. Την ίδια μέρα, η Merrill Lynch ανακοινώνει την εξαγορά της από την Bank of America για 50 δις δολάρια. Μέσα στην ίδια ημέρα δύο από τις μεγαλύτερες επενδυτικές τράπεζες σταμάτησαν να υπάρχουν. Με την χρεοκοπία της Lehman εξαφανίστηκε η όποια εμπιστοσύνη είχε απομείνει στην διατραπεζική αγορά και η άνοδος των επιτοκίων ήταν ραγδαία. Η αγορά ήταν για ακόμα μία φορά κλειστή και θα έμενε σε αυτή την κατάσταση για μεγάλο χρονικό διάστημα.

Το τραπεζικό τοπίο παρουσίαζε καθημερινές αλλαγές αφού η λίστα τραπεζών και αμοιβαίων κεφαλαίων που χρεοκοπούσαν ή εξαγοράζονταν αυξανόταν ολοένα και περισσότερο. Οι μόνες μεγάλες επενδυτικές αμερικανικές τράπεζες που είχαν απομείνει, η Goldman Sachs και η Morgan Stanley άλλαξαν σε εμπορικές, ώστε να μπορούν να έχουν απρόσκοπτη πρόσβαση σε χρηματοδότηση.

Όταν πλέον η κατάσταση άρχισε να βγαίνει εκτός ελέγχου, κυβερνήσεις και κεντρικές τράπεζες αποφάσισαν να παρέμβουν δυναμικά. Η ουσιαστικότερη προσπάθεια ήταν η δημιουργία του ταμείου TARP στις ΗΠΑ, για την αγορά από το υπουργείο οικονομικών τοξικών προϊόντων από τις τράπεζες. Το σχέδιο πήρε έγκριση από το Κογκρέσο μετά από δύο δραματικές ψηφοφορίες.

Τους πρώτους μήνες του 2009, συνέχισε να υπάρχει ο φόβος κατάρρευσης αφού υπήρξε αμφισβήτηση σχετικά με τη βιωσιμότητα όλων των μεγάλων αμερικανικών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων. Παράλληλα η οικονομική κρίση είχε αρχίσει να εξαπλώνεται και στις υπόλοιπες χώρες του πλανήτη. Το 2009, η παγκόσμια οικονομία ήρθε αντιμέτωπη με την χειρότερη ύφεση της μεταπολεμικής περιόδου. Ο ρυθμός ανάπτυξης έγινε αρνητικός -1,9%, πρώτη φορά μετά το πρώτο μισό της δεκαετίας του 1930 και την Μεγάλη Ύφεση.

Με τη μείωση στις πιστώσεις η φυσικά εξέλιξη ήταν στην συνέχεια να συρρικνωθούν οι επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά κάτι που σήμαινε αυτομάτως μείωση του προσωπικού, αύξηση της ανεργίας, συρρίκνωση της παραγωγής, χαμηλότερο εισόδημα και επιμήκυνση της ύφεσης. Επίσης με την ύφεση μειώθηκε και η δυνατότητα επιχειρήσεων και νοικοκυριών να ανταπεξέλθουν στις υποχρεώσεις των δανείων τους, δημιουργώντας έτσι ένα φαύλο κύκλο.

2.2 Τα χαρακτηριστικά της κρίσης

Η τρέχουσα κρίση είναι αξιοσημείωτη λόγω του ρόλου που έπαιξαν οι τράπεζες σε αυτή. Στις χρηματιστηριακές κρίσεις, αυτοί που είναι περισσότερο χαμένοι είναι οι μικροεπενδυτές που έβαζαν τις οικονομίες τους σε μετοχές ή βρίσκονται χρεωμένοι επειδή χρηματοδότησαν τις χρηματιστηριακές τους αγορές μέσω δανεισμού. Στην κρίση ακινήτων σε σχέση με την αμερικάνικη αγορά, υπέφεραν περισσότερο οι τράπεζες και τα κερδοσκοπικά hedge funds, που αγόρασαν τα χρέη για ακίνητη περιουσία από τις τράπεζες έκδοσης των δανείων. Πολύς κόσμος που είχε αγοράσει σπίτια και δεν είχε πλέον τη δυνατότητα να πληρώσει, έχασε τις αποταμιεύσεις που είχε επενδύσει για την αγορά του σπιτιού του, σαν αποτέλεσμα των κατασχέσεων. Από την άλλη ο εύκολος δανεισμός που προσέφεραν οι τράπεζες έδωσε τη δυνατότητα να παραμείνει υψηλά το επίπεδο κατανάλωσης για κάποια χρόνια ακόμα. Εδώ όμως δεν μιλάμε για μικρούς αποταμιευτές που τοποθετούσαν το κεφάλαιο τους σε μετοχές που εξαφανίστηκαν μέσα σε μία νύχτα, αλλά για τράπεζες που χρηματοδοτούσαν την αγορά υπερτιμημένων ακινήτων και τις δαπάνες των ιδιοκτητών σπιτιών.

Οι ζημιές που έπρεπε να αντιμετωπίσει και να απορροφήσει καθεμία από τις τράπεζες δεν έχει ξεκαθαρίσει ακόμα. Αρχικά λόγω του ότι οι τράπεζες δεν είναι θετικές στο να δημοσιοποιήσουν την έκταση των ζημιών τους, και λόγω του ότι δεν έχουν ούτε οι τράπεζες ακριβή εικόνα. Όσο σχετίζονταν με την αγορά τίτλων που καλύπτονταν από δάνεια ακινήτων, οι τράπεζες έδειξαν απόλυτη εμπιστοσύνη στην κρίση των γραφείων διαβάθμισης. Έτσι η υψηλότερη ποιότητα AAA διαβαθμίσεων πληρωνόταν από τις τράπεζες που εξέδιδαν τους τίτλους, κάτι που δεν βοήθησε ως προς την αντικειμενικότητα των διαβαθμίσεων. Κανένας δεν είναι σε θέση να γνωρίζει ακριβώς σε ποια τράπεζα πάνω πόσα σάπια δάνεια υπάρχουν ή αν αντιμετωπίζει χρεοκοπία, και αυτό οδήγησε στο να αυξηθεί η έλλειψη εμπιστοσύνης ανάμεσα στις τράπεζες σε σημείο να παραλύσουν οι διατραπεζικές συναλλαγές. Στις διατραπεζικές συναλλαγές, οι τράπεζες δίνουν η μία στην άλλη δάνεια μικρής διάρκειας, προκειμένου να είναι σίγουρο ότι οι δουλειές κυλάνε ομαλά. Μεγαλύτερα προβλήματα έχουν αποφευχθεί μέχρι τώρα αποκλειστικά και μόνο επειδή οι κεντρικές τράπεζες αντέδρασαν με μια γρήγορη επέκταση της δανειοδότησής τους.

2.3 Το χρηματοπιστωτικό σύστημα και η διάρθρωσή του

Το κάθε κράτος και η εποπτική αρχή του έχουν ένα δικό τους ορισμό όπως επίσης και τα δικά τους κριτήρια για το τι ορίζεται ως τράπεζα. Παρόλα αυτά υπάρχει ένας κοινός παρανομαστής που καθορίζει το τι είναι μια τράπεζα. Με βάση αυτό τον παρονομαστή η τράπεζα είναι ένα ίδρυμα που δέχεται καταθέσεις και παρέχει δάνεια. Μέσω αυτού του ορισμού χαρακτηρίζονται βασικές λειτουργίες της τράπεζας και είναι αρκετός ώστε η κεντρική τράπεζα ενός κράτους απαιτεί από κάθε ίδρυμα που παρέχει αυτές τις υπηρεσίες να ακολουθεί κάποιους αυστηρούς κανόνες.

Η τράπεζα δανείζεται χρήματα από τις καταθέσεις και στη συνέχεια με τη σειρά της δανείζει αυτά τα χρήματα σε ιδιώτες ή επιχειρήσεις που έχουν ανάγκη ρευστότητας είτε για επενδυτικούς είτε για κατανοητικούς σκοπούς, παίζοντας έτσι το ρόλο του διαμεσολαβητή. Πριν προχωρήσουμε στην αναλυτική περιγραφή του διαμεσολαβητικού ρόλου των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων καλό είναι να σημειωθεί ότι ο συγκεντρωτικός ρόλος του χρηματοπιστωτικού μηχανισμού είναι η συγκέντρωση των αποταμιεύσεων και, έπειτα η αποτελεσματική κατανομή τους σε επενδυτικές ή καταναλωτικές χρήσεις.

Οι οικονομικές μονάδες, χωρίζονται σε τρεις κατηγορίες αναλόγως με το καθαρό αποτέλεσμα που εμφανίζουν σε μια συγκεκριμένη περίοδο. Η πρώτη κατηγορία είναι οι πλεονασματικές (πιστωτικό υπόλοιπο), η δεύτερη είναι οι ελλειμματικές (χρεωστικό υπόλοιπο) και η τρίτη είναι οι ισοσκελισμένες (μηδενικό υπόλοιπο).

Το χρηματοπιστωτικό σύστημα ουσιαστικά διοχετεύει την αγοραστική δύναμη από τις πλεονασματικές μονάδες προς τις ελλειμματικές. Οι τρόποι που χρησιμοποιεί σήμερα για να διοχετεύσει τους χρηματοπιστωτικούς πόρους από τις πλεονασματικές στις ελλειμματικές μονάδες, είναι πάρα πολλοί. Μπορεί όμως να γίνει ένας διαχωρισμός σε δύο βασικές κατηγορίες: σε άμεση χρηματοδότηση (direct financing) και έμμεση (indirect).

Το χρηματοπιστωτικό σύστημα αποτελείται από:

- Τις χρηματοπιστωτικές αγορές, όπως οι αγορές χρήματος και οι αγορές κεφαλαίων. Έχουν μια ιδιομορφία σε σύγκρισή με τις άλλες αγορές, τα αγαθά (χρήματα) που παραδίδονται σήμερα ανταλλάσσονται με υποσχέσεις για παράδοση αγαθών (χρημάτων πλέον τόκων) σε κάποια μελλοντική στιγμή. Έτσι οι πληροφορίες που είναι διαθέσιμες στους συναλλασσόμενους έχουν κρίσιμη σημασία, επειδή ένας συναλλασσόμενος έχει την δυνατότητα να επηρεάσει το αποτέλεσμα στο διάστημα που μεσολαβεί από τη σύναψη μέχρι το τέλος της συμφωνίας. Σκοπός τους είναι λοιπόν, να διοχετεύουν τα πλεονάζοντα κεφάλαια από τους δανειοδότες, δηλαδή τις επιχειρήσεις ή τα άτομα που επιθυμούν να επενδύσουν τα χρήματά τους, στους δανειολήπτες, δηλαδή όσους χρειάζονται κεφάλαια.
- Τους ενδιάμεσους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς, όπως οι τράπεζες και οι ασφαλιστικές εταιρείες. Οι οργανισμοί αυτοί φέρνουν έμμεσα σε επαφή τους δανειοδότες και τους δανειολήπτες. Ωστόσο, οι δανειολήπτες έχουν επίσης τη δυνατότητα να αποκτήσουν κεφάλαια απευθείας από τις χρηματοπιστωτικές αγορές εκδίδοντας τίτλους, π.χ. μετοχές και ομόλογα.
- Τις χρηματοπιστωτικές υποδομές, οι οποίες επιτρέπουν τη μεταβίβαση πληρωμών καθώς και τη διαπραγμάτευση, την εκκαθάριση και τον διακανονισμό τίτλων.

Η κύρια λειτουργία ενός χρηματοπιστωτικού συστήματος λοιπόν, είναι η διαμεσολάβηση μεταξύ πλεονασματικών και ελλειμματικών οικονομικών μονάδων. Για την προστασία του χρηματοπιστωτικού συστήματος και τη διασφάλιση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας, θα πρέπει να εντοπίζονται οι κύριες πηγές κινδύνων και αδυναμιών, ενώ όλοι οι σχετικοί φορείς, όπως τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και οι εποπτικές αρχές, θα πρέπει να ενημερώνονται για τους κινδύνους.

Στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα περιλαμβάνονται:

- Τα πιστωτικά ιδρύματα, δηλ. ελληνικές εμπορικές τράπεζες, υποκαταστήματα ξένων τραπεζών, συνεταιριστικές τράπεζες και ειδικοί πιστωτικοί οργανισμοί.
- Οι θεσμικοί επενδυτές, δηλ. ασφαλιστικές εταιρίες, φορείς κοινωνικής ασφάλισης και οργανισμοί συλλογικών επενδύσεων σε κινητές αξίες.

- Οι λοιπές μη τραπεζικές επιχειρήσεις, δηλ. χρηματοπιστωτικές εταιρίες, εταιρίες χρηματοδοτικής μίσθωσης (leasing), εταιρίες πρακτόρευσης απαιτήσεων (factoring), εταιρίες παροχής πιστώσεων και εταιρίες κεφαλαίου επιχειρηματικών συμμετοχών.

2.4 Η χρηματοοικονομική κρίση στη χώρα μας

Μέχρι και στα τέλη του 2008 η πορεία της ελληνικής οικονομίας παρουσίαζε υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης, υπερβαίνοντας ακόμη και τους αντίστοιχους ρυθμούς ανάπτυξης των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η εξέλιξη αυτή στηρίχτηκε κυρίως στην τόνωση της εγχώριας κατανάλωσης και στην ενίσχυση των επενδύσεων (ένα μεγάλο ποσοστό χρηματοδοτήθηκε από εισροές κεφαλαίων από το εξωτερικό). Στην αναπτυξιακή αυτή διαδικασία της Ελληνικής οικονομίας συνέβαλλε σημαντικά το τραπεζικό σύστημα της χώρας.

Η κρίση στην Ελλάδα ξεσπά το τελευταίο τρίμηνο του 2009 και σύντομα μεταδίδεται σε ολόκληρη την Ευρωζώνη⁹. Η επέκταση της κρίσης στην ευρύτερη περιοχή της Ευρώπης ήταν αποτέλεσμα του γεγονότος ότι Ευρωπαϊκές τράπεζες και ταμεία ήταν κυρίως οι κάτοχοι των ελληνικών ομολόγων, με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί σοβαρό πρόβλημα και στην ΕΕ. Ενώ στην Ελλάδα τα πράγματα φαίνεται να μην πάνε καλά και η κατάσταση να χειροτερεύει, η παγκόσμια οικονομία δείχνει το ακριβώς αντίθετο, παρουσιάζοντας σημάδια ανάκαμψης το δεύτερο εξάμηνο του 2009. Η ανάκαμψη αυτή αποδίδεται κυρίως στα εκτεταμένα μέτρα στήριξης του χρηματοπιστωτικού τομέα και της πραγματικής οικονομίας.

Πολλοί θεώρησαν ότι η κρίση που αντιμετωπίζει η ελληνική οικονομία σήμερα είναι αποτέλεσμα της διεθνούς ύφεσης, στην πραγματικότητα όμως η κρίση αυτή συνδέεται πρωτίστως με τα χρόνια προβλήματα και ανισορροπίες της χώρας, που έχουν συσσωρευτεί, και δευτερευόντως μόνο είναι αποτέλεσμα των επιπτώσεων της παγκόσμιας χρηματοοικονομικής κρίσης. Την ίδια άποψη υποστηρίζουν και οι Buiter και Rahbari (2011) αναλύοντας τα αίτια της οικονομικής κρίσης που εκδηλώθηκε στην Ελλάδα. Είναι γεγονός ότι για το ξέσπασμα της κρίσης ευθύνεται ένα επικίνδυνο μείγμα χρόνιων αδυναμιών και ανισορροπιών που δεν καταφέραμε ποτέ να ξεπεράσουμε, με αποτέλεσμα το δημοσιονομικό έλλειμμα και το δημόσιο χρέος να εκτοξευτούν σε πολύ υψηλά επίπεδα, τα οποία δεν μπορούν να ελεγχθούν. Η επιδείνωση των δημοσιονομικών επιδόσεων οφείλεται στην μη έγκαιρη και συστηματική λήψη μέτρων που ήταν απαραίτητα για τη συγκράτηση του ήδη

υπέρογκου χρέους και τη μη εμπέδωση πολιτικών που θα εξασφάλιζαν συνθήκες συνετούς δημοσιονομικής διαχείρισης.

2.5 Η δόμηση του Ελληνικού τραπεζικού συστήματος

Ο τραπεζικός κλάδος της χώρας όλα τα χρόνια της λειτουργίας του, πριν την εκδήλωση της κρίσης στη Ελλάδα, παρουσίαζε αξιόλογη πορεία εντός και εκτός των συνόρων της χώρας. Η δημοσιονομική κρίση που εκδηλώνεται στη Ελλάδα επηρεάζει σημαντικά το τραπεζικό σύστημα, αναγκάζοντας τις τράπεζες να λάβουν μέτρα (όπως αύξηση κεφαλαίων, πώληση υποκαταστημάτων στο εξωτερικό κλπ.) για να ανταπεξέλθουν στις δύσκολες αυτές καταστάσεις.

Το Ελληνικό τραπεζικό σύστημα δεν επηρεάστηκε σε μεγάλο βαθμό από την διεθνή χρηματοπιστωτική κρίση, διότι δεν είχε επενδύσει σε τοξικά και άλλα υψηλού ρίσκου προϊόντα (τα οποία ευθύνονται για το ξέσπασμα της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης και για την κατάρρευση πολλών τραπεζών στις ΗΠΑ και στη Ευρώπη), επίσης δεν παρουσίαζε ενεργή παρουσία στην διεθνή κερδοσκοπία τα τελευταία χρόνια. Τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα της χώρας είχαν επικεντρωθεί κυρίως στην χρηματοδότηση της ελληνικής οικονομίας και των υποδομών. Είναι σημαντικό να επισημάνουμε στο σημείο αυτό ότι οι Ελληνικές τράπεζες δεν είχαν λόγο να επενδύσουν σε τέτοιου είδους ομόλογα, αφού οι περισσότερες από αυτές παρουσίαζαν μεγάλη πρόοδο εκείνη την περίοδο, επεκτείνοντας τις επιχειρηματικές τους δραστηριότητες σε πολλές χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, καθώς και στην ευρύτερη περιοχή των Βαλκανίων.

Συμφώνα με την Ελληνική Ένωση Τραπεζών οι ελληνικές τράπεζες στο τέλος του 2010 ασκούν δραστηριότητα σε 16 χώρες του κόσμου δίνοντας έμφαση στη ευρύτερη περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης. Πιο συγκεκριμένα οι ελληνικές τράπεζες είχαν ανάπτυξη ένα δίκτυο με περισσότερα από 3.496 καταστήματα (5.710 ATM) στα οποία απασχολούνται περισσότεροι από 50.000 εργαζόμενοι και παρουσίασαν κέρδη προ φόρων συνολικού ύψους 790 εκατ. ευρώ. Επίσης είχαν αναπτύξει ένα σύνολο ενεργητικού 90,4 δις ευρώ, αυξημένο κατά 3% σε σχέση με το τέλος του 2009. Αύξησαν τις καταθέσεις τους, συνολικού ύψους 43,5 δις ευρώ (άνω του 15% σε σχέση με το 2009) και είχαν χορηγήσεις ύψους 61,3 δις, ενισχύοντας σε μεγάλο βαθμό τις τοπικές επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά και βελτιώνοντας των

δείκτη χορηγήσεων προς καταθέσεις στο 141% το 2010 (από 164% που ήταν το 2009).

Λίγους μήνες μετά την κατάρρευση της Αμερικανικής επενδυτικής τράπεζας Lehman Brothers (Σεπτέμβριο 2008) οι εισροές καταθέσεων των ελληνικών τραπεζών παρουσίασαν μεγάλη αύξηση, πράγμα που υποδηλώνει την εμπιστοσύνη των καταθετών και επενδυτών στην σταθερότητα και ευρωστία του τραπεζικού συστήματος της χώρας.

Η οικονομική κρίση που ξεσπά στην Ελλάδα φέρνει το τραπεζικό σύστημα της χώρας στην δυσάρεστη θέση να αντιμετωπίσει σοβαρά προβλήματα, όπως απλήρωτα ή καθυστερούμενα δάνεια, ακριβές καταθέσεις, αύξηση του κόστους χρηματοδότησης των τραπεζών, μείωση της ζήτησης για χρηματοπιστωτικά προϊόντα και υπηρεσίες, χαμηλή αξιοπιστία και έλλειψη εμπιστοσύνης από τους πελάτες τους.

Η έλλειψη πληροφόρησης των πολιτών, η γενικότερη δυσμενή οικονομική κατάσταση στην οποία βρισκόταν η ελληνική οικονομία, καθώς και η αβεβαιότητα και η αμφισβήτηση για την αντιμετώπιση του Ελληνικού προβλήματος, οδήγησαν τους Έλληνες και ξένους επενδυτές και πολίτες στο να βγάλουν τα κεφάλαια τους έξω από την χώρα. Αυτό επέφερε σημαντικές διαταραχές στο τραπεζικό σύστημα και κατ' επέκταση και στην Ελληνική οικονομία γενικότερα. Το πάγωμα της διατραπεζικής αγοράς για τις Ελληνικές τράπεζες, εξαιτίας του ότι τα Ελληνικά κρατικά ομόλογα δεν είναι πλέον αποδεκτά από τις αντισυμβαλλόμενες διεθνείς τράπεζες ως ενέχυρο, οδήγησε το τραπεζικό σύστημα της Ελλάδος να δανειστεί από το Ευρωσύστημα €87 δισ. τον Απρίλιο του 2011.

2.6 Τα έσοδα του Ελληνικού χρηματοπιστωτικού συστήματος

Από την μια, η μείωση των λειτουργικών εσόδων και ο σχηματισμός αυξημένων προβλέψεων για το πιστωτικό κίνδυνο, από την άλλη, οι αντίξοες οικονομικές συνθήκες των τελευταίων ετών επηρέασαν σημαντικά την αποδοτικότητα των τραπεζών και επέφεραν ζημίες στο τραπεζικό σύστημα της χώρας. Σύμφωνα με τα στοιχεία των οικονομικών καταστάσεων των εμπορικών τραπεζών η ζημία ανήλθαν στα 354 εκατ. ευρώ για το 2009, ενώ κατά το πρώτο εννεάμηνο του 2010 έφτασαν συνολικά τα 1,741 εκατ. ευρώ. Η κερδοφορία των ελληνικών τραπεζών κορυφώθηκε το 2007 με τα κέρδη να φτάνουν τα 2,999 εκατ. ευρώ, όπου στην συνέχεια ξεκίνησε η

ραγδαία μείωση των κερδών τους, φτάνοντας σε σημαντικά πασά ζημιών κατά την διάρκεια της σημερινής οικονομικής κρίσης.

Για τους τραπεζικούς ομίλους οι απώλειες ήταν μικρότερες σε σύγκριση με τις ζημιές των τραπεζών, όπου για το εννεάμηνο του 2010 ανέρχονται σε 897 εκατ. ευρώ, έναντι κερδών μετά από φόρους 700 εκατ. ευρώ σε ολόκληρο το έτος 2009 και 2.590 εκατ. ευρώ το 2008. Η καλύτερη χρονιά και για τους τραπεζικούς ομίλους ήταν το 2007 με τα κέρδη μετά φόρων να σκαρφαλώνουν στα 4,545 εκατ. ευρώ.

Μείωση σημειώθηκε και στα καθαρά έσοδα (λειτουργικά έσοδα μείον λειτουργικά έξοδα) των εμπορικών τραπεζών αλλά και των ομίλων τους κατά 36,0% σε επίπεδο εμπορικών τραπεζών και 22,9% σε επίπεδο τραπεζικών ομίλων κατά την διάρκεια του 2010. Σε αντίθεση με το 2009 που τα καθαρά έσοδα είχαν αυξηθεί κατά 15,8% και 5,8% για τις εμπορικές τράπεζες και τους ομίλους τους αντίστοιχα. Στο παρακάτω διάγραμμα παρουσιάζεται η μείωση των καθαρών εσόδων για τις τράπεζες αλλά και για τους ομίλους τους.

2.7 Η χρηματοδότηση του τραπεζικού συστήματος

Η νέα δανειακή σύμβαση που υπέγραψε η Ελλάδα με τους ευρωπαϊούς εταίρους και το ΔΝΤ προβλέπει συνολική χρηματοδότηση ύψους 50 δις ευρώ για τη ανακεφαλαιοποίηση των βιώσιμων ελληνικών τραπεζών, μετά το PSI (Private Sector Involvement- Συμμετοχή του Ιδιωτικού Τομέα) και τη δημοσιοποίηση των αποτελεσμάτων της Blackrock. Στην περίπτωση που τα αποτελέσματα της Blackrock δεν είναι θετικά για τις ελληνικές τράπεζες, τότε το συνολικό κεφάλαιο που θα χρειαστεί για την κάλυψη των απωλειών θα ανακοινωθεί από την Τράπεζα της Ελλάδος.

Οι ζημιές προ φόρων των ελληνικών τραπεζών έχουν φτάσει περίπου στο 37 δις ευρώ, εξαιτίας των αναλήψεων των καταθέσεων, της συμμετοχής τους στο PSI και της αποτίμησης των ομολόγων του Δημόσιου βάσει της τρέχουσας αξίας τους. Το θετικό από όλη αυτή την κατάσταση είναι ότι το Ελληνικό Δημόσιο επωφελείται σημαντικά, διότι μειώνεται το δημόσιο χρέος της χώρας και επίσης υπάρχουν ελάφρυνσης για μελλοντικές πληρωμές τόκων. Η ζημία αυτές που προέκυψαν από το «κούρεμα» των ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου θα καλυφτούν από την ανακεφαλαιοποίηση των ελληνικών τραπεζών. Αξίζει να αναφέρουμε ότι, χωρίς την επίπτωση του PSI καθώς και του κουρέματος των ομολόγων, η κερδοφορία των

ελληνικών τραπεζών και ο δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας θα ήταν σε ικανοποιητικά επίπεδα, παρά τη βαθειά πολυετή ύφεση και το σημαντικό ύψος των προβλέψεων που ανέλαβαν έναντι επισφαλών δανείων.

Το πρόγραμμα ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών στοχεύει στην επαναφορά του δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας (core tier 1 capital ratio), των βιώσιμων τραπεζών, στα επίπεδα που ήταν πριν το «κούρεμα» των κρατικών ομολόγων, δηλαδή στο 9% ή και υψηλότερα έως το Σεπτέμβριο του 2012. Ο δείκτης αυτός τον Ιούλιο του 2013 θα πρέπει να έχει φτάσει τουλάχιστον στο 10%. Η ανάκτηση του τραπεζικού συστήματος είναι πολύ σημαντική διότι, μετά από μια μεγάλη δημοσιονομική ή συναλλαγματική κρίση το τραπεζικό σύστημα της χώρας είναι αυτό που θα κάνει δυνατή την επιστροφή της χώρας σε θετικούς και βιώσιμους ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης.

Αν το πρόγραμμα αυτό επιτύχει τότε το εγχώριο τραπεζικό σύστημα θα βρίσκεται σε βιώσιμα επίπεδα και θα μπορεί να παρέχει στους πελάτες του μεγαλύτερη ασφάλεια και εμπιστοσύνη σχετικά με τις καταθέσεις τους. Αυτός θα ήταν ένα σημαντικός λόγος για την επιστροφή μέρους των καταθέσεων που έχουν την τελευταία τριετία αποσυρθεί από το τραπεζικό σύστημα, καθώς επίσης και για τη μείωση της εξάρτησης των τραπεζών από τα έκτακτα μέτρα παροχής ρευστότητας του Ευρωσυστήματος.

Για την επίτευξη αυτού του προγράμματος σημαντικό βήμα είναι η εξασφάλιση και η συμμετοχή ιδιωτικών κεφαλαίων στο τραπεζικό σύστημα της χώρας, εστί ώστε να βελτιωθεί το επενδυτικό κλίμα και να διατηρηθεί ο επενδυτικός χαρακτήρας των ελληνικών τραπεζών. Η συμμετοχή ιδιωτικών κεφαλαίων μαζί με την ενίσχυση της εποπτείας, της διαφάνειας, της λογοδοσίας και του αναπτυξιακού ρόλου του τραπεζικού συστήματος στο νέο περιβάλλον, θα συμβάλλουν αποτελεσματικά στην επανακτίσει της εμπιστοσύνης των καταθετών ώστε να αποκατασταθεί η βασική λειτουργία της χρηματοδότησης της οικονομίας, καθώς και στη θωράκιση του συστήματος για τυχόν μελλοντικές κρίσεις.

Είναι πλέον προφανές ότι η οικονομική κρίση που έχει ξεσπάσει στη χώρα μας έχει επηρεάσει τα περισσότερα νοικοκυριά και επιχειρήσεις, οδηγώντας τα σε αδυναμία εξυπηρέτησης των συμβατικών τους υποχρεώσεων προς τις τράπεζες. Έτσι οι ελληνικές τράπεζες θα μπορούσαν να παραχωρήσουν στους πελάτες τους ένα σημαντικό ποσοστό δανείων με στόχο την διευκόλυνση τους. Είναι γεγονός ότι οι

ελληνικές επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά αντιμετωπίζουν μεγάλο πρόβλημα, αυτό αλώστε φαίνεται ξεκάθαρα από την αύξηση των μη – εξυπηρετούμενων δανείων τα τελευταία τρία χρόνια.

Με την απόφαση να αφήσουν να καταρρεύσει ο κολοσσός Lehman Brothers το Σεπτέμβριο του 2008, η παγκόσμια οικονομία ήρθε αντιμέτωπη με την μεγαλύτερη και σοβαρότερη οικονομική κρίση των τελευταίων δεκαετιών. Τράπεζες – κολοσσοί αναγκαστήκαν να διαγράψουν υπέρογκα ποσά, το ίδιο και οι κυβερνήσεις και οι κεντρικές τράπεζες, επιβαρύνοντας έτσι το δημόσιο χρέος. Λόγο της παγκοσμιοποιημένης οικονομίας και της αλληλεξάρτησης των τραπεζών μέσω του διατραπεζικού δανεισμού, δημιουργείται σοβαρό πρόβλημα ρευστότητας, καθώς και ανησυχία για πιθανό ντόμινο πτωχεύσεων και άλλων τραπεζών. Το γεγονός αυτό επηρέασε πολύ γρήγορα τα τραπεζικά ιδρύματα των περισσότερων χωρών του πλανήτη.

Πολλές κυβερνήσεις φοβούμενες για την επιδείνωση της κατάστασης αποφασίζουν να λάβουν μέτρα, το ίδιο και η Ελληνική κυβέρνηση, η οποία παραχώρησε στις εγχώριες τράπεζες στήριξη ύψους €28 δισ. (N3723/2008). Η απόφαση αυτή είχε σκοπό: Την κάλυψη αναγκών ρευστότητας, έως €15 δισ. Την άμεση ενίσχυση της ρευστότητας των τραπεζών, έως το ποσό των €8 δισ., μέσω παροχής χαμηλού κόστους χρηματοδότησης από την ΕΚΤ. Την ενίσχυση των κεφαλαίων των τραπεζών, έως €5 δια., εφόσον κριθεί απαραίτητο από την ΤτΕ.

Το τελευταίο εξάμηνο του 2009 λόγω της αποκάλυψης του πραγματικού ύψους του δημοσιονομικού ελλείμματος δημιουργήθηκε ισχυρό κλίμα ανασφάλειας και δυσπιστίας στις διεθνείς αγορές απέναντι στην ελληνική οικονομία, εκτοξεύοντας τα επιτόκια δανείσου στο κόκκινο και οδηγώντας το τραπεζικό σύστημα της χώρας σε μια περίοδο αποκλεισμού από τις διεθνείς χρηματοπιστωτικές αγορές. Αφενός η οικονομική κατάσταση της χώρας, η οποία βρισκόταν σε περίοδο βαθιάς ύφεσης, επηρέασε αρνητικά τους καταθέτες της χώρας με αποτέλεσμα να σημειωθεί μείωση των καταθέσεων το πρώτο τρίμηνο του 2010, και να επικρατεί ένας φόβος για τις καταθέσεις όλων των πολιτών της χώρας, αφετέρου οι ληξιπρόθεσμες διατραπεζικές υποχρεώσεις δεν ανανεώθηκαν ή ανανεώθηκαν με πολύ υψηλό κόστος. Επίσης μετά την υποβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας του ελληνικού κράτους από οίκους αξιολόγησης, ακλούθησε ακόμα μια υποβάθμιση (μέσω της πάγιας τακτικής τους) της πιστοληπτικής ικανότητας των ελληνικών τραπεζών και όσων επιχειρήσεων είχαν

εκδώσει ιδιωτικά ομόλογα. Οι ελληνικές τράπεζες αντιμετώπισαν σοβαρό πρόβλημα δανεισμού, αφού οι δανείστριες τράπεζες δεν δεχόντουσαν τα ελληνικά ομόλογα σαν ενέχυρο, διότι τα θεωρούσαν αναξιόπιστα. Τα ελληνικά ομόλογα που είχαν οι ελληνικές τράπεζες στο χαρτοφυλάκιό τους, μετατράπηκαν σε τοξικές επενδύσεις. Αποτελέσαμε όλων αυτών των εξελίξεων ήταν να δημιουργηθεί έλλειψη ρευστότητας και να αυξηθεί η εξάρτηση των ελληνικών τραπεζών από την ΕΚΤ.

Η κυβέρνηση θέλοντας να βοηθήσει τις ελληνικές τράπεζες, οι οποίες είναι πολύ σημαντικός παράγοντας για της ανάπτυξη της οικονομίας της χώρας, αποφασίζει να επεκτείνει χρονικά την δέσμη μέτρων του 2009 και να παραχωρήσει €17 δες (όσα δηλαδή δεν είχαν χρησιμοποιηθεί από την αρχή της δέσμευσης των €28 δισ.). Σημαντική ήταν και η βοήθεια που δεχτήκαμε από την ΕΚΤ, η οποία αποφάσισε να διακόψει προσωρινά την εφαρμογή της ελαχίστης πιστοληπτικής αξιολόγησης και να αποδεχτεί τίτλους του ελληνικού δημόσιου ως ενέχυρο για την παροχή ρευστότητας στις εμπορικές τράπεζες. Παρόλα αυτά οι ελληνικές τράπεζες δεν κατάφεραν να δανειστούν διότι τα spreads (τα περιθώρια δανεισμού) δεν υποχώρησαν και η Ελλάδα προσφεύγει στο μηχανισμό στήριξης και στην πρόκριση του Μνημονίου.

Το Μνημόνιο περιέχει και ρυθμίσεις για την ομαλή λειτουργία του τραπεζικού συστήματος της Ελλάδος. Ιδρύοντας λοιπόν το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (ΤΧΣ), με σκοπό την διατήρηση της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος, παρέχει την δυνατότητα στις τράπεζες της χώρας να δανειστούν κεφάλαια εφόσον αδυνατούν να ικανοποιήσουν τις ελάχιστες κεφαλαιακές απαιτήσεις τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΚΟΣΤΟΣ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗΣ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Η διαμεσολάβηση είναι μια από τις βασικές λειτουργίες των τραπεζών, όπου μέσα από την αποτελεσματικότητα της προάγεται η ανάπτυξη της οικονομίας. Το κόστος διαμεσολάβησης του τραπεζικού συστήματος, αφορά το κόστος που έχουν στις τράπεζες οι όποιες προσφέρουν τις χρηματοπιστωτικές τους υπηρεσίες οι δανειολήπτες, και οι αποταμιευτές. Πάρα τη σημαντική αποκλιμάκωση του πληθωρισμού κατά τα τελευταία χρόνια το περιθώριο επιτοκίου στις τραπεζικές χορηγήσεις και καταθέσεις στις ελληνικές τράπεζες, είναι υψηλότερο από τον κοινοτικό μέσο όρο .ως αποτέλεσμα αυτού είναι ότι όπως υποστηρίζεται το κόστος διαμεσολάβησης στην Ελλάδα είναι ιδιαίτερα υψηλό σε σύγκριση με το κόστος διαμεσολάβησης των υπολοίπων ευρωπαϊκών χωρών.

ΠΗΓΗ: NATIONAL INTEREST RATES, ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ, 1999

Πρέπει να σημειωθεί ότι τα επιτόκια των μακροπρόθεσμων χορηγήσεων είναι κατά κανόνα χαμηλότερα και ότι το περιθώριο κέρδους δεν είναι στην πραγματικότητα τόσο υψηλό όσο μετρά η διαφορά μεταξύ των βραχυπρόθεσμων χορηγήσεων και καταθέσεων, καθώς αποτελεί ένα απλουστευμένο μέτρο της αποτελεσματικότητας της τραπεζικής διαμεσολάβησης με βάση το γεγονός ότι οι τράπεζες παρέχουν πολλαπλές υπηρεσίες χρησιμοποιώντας εισροές οι οποίες κατά κύριο λόγο δεν αποτελούν μετρήσιμα μεγέθη.

Το γεγονός αυτό μας βάζει στη διαδικασία περισυλλογής για το εάν τελικά η παραπάνω κριτική είναι ορθή .

Ορισμένες ατέλειες που έχουν απομείνει στην ελληνική τραπεζική αγορά συνδέονται με το υψηλό περιθώριο επιτοκίου όπως για παράδειγμα:

- Η επιβολή ενός υψηλότερου ποσοστού διακράτησης υποχρεωτικών ρευστών διαθεσίμων της τάξης του 12%, σε σχέση με την Ευρωπαϊκή Ένωση , αποτέλεσε ένα πρόσθετο κόστος στο κομμάτι διαχείρισης της ρευστότητας
- Εξαιτίας της ακολουθουμένης αντιπληθωριστικής πολιτικής, τα επιτόκια στη ελληνική διατραπεζική αγορά τα τελευταία χρόνια είναι σε υψηλότερα επίπεδα σε σχέση με τα ευρωπαϊκά.
- Οι επισφαλείς απαιτήσεις από την περίοδο πριν την απελευθέρωση του συστήματος κληρονομήθηκαν από δημοσιές τράπεζες.

3.1 Τα επιτόκια σε Ελλάδα και στα κράτη μέλη της Ε.Ε.

Ο επίμονος αγώνας των Ελληνικών τραπεζών για επέκταση στις Διεθνείς αγορές και σε διεθνές επίπεδο, έχει κατορθώσει μεγάλα βήματα εισροής στις αγορές αυτές, παρά τον έντονο ανταγωνισμό που επικρατεί μεταξύ των Ελληνικών και των Ευρωπαϊκών τραπεζών. Ο ανταγωνισμός για μερίδια αγοράς έχει ως επίκεντρο τόσο της ποιότητας των υπηρεσιών τους, όσο και μέσω των επιτοκίων τους μέσα από τη τιμολόγηση. Δεδομένου αυτού, με σκοπό την ανάλυση των υψηλότερων περιθωρίων στα επιτόκια τόσο στις χορηγήσεις όσο και στις καταθέσεις, οφείλουμε να πραγματοποιήσουμε μια ανάλυση με βάση τους παράγοντες που διαφοροποιούν την Ελλάδα από τα υπόλοιπα κράτη-μέλη της ευρωζώνης.

Το γεγονός των Ελληνικών τραπεζών ότι χρεώνουν υπερβολικά υψηλά επιτόκια στις χορηγήσεις τους, σε σχέση με τα χαμηλά επιτόκια τα οποία πληρώνουν στους καταθέτες έχουν σημαντική απόκλιση. Αυτό συμβαίνει διότι με τον τρόπο αυτό προσπαθούν οι Ελληνικές τράπεζες να ισορροπήσουν τα χαμένα κεφάλαια από τα δυσμενή κόκκινα δάνεια που είχαν χορηγηθεί.

Κατά την ίδρυση της Ο.Ν.Ε. και την εισαγωγή ενός κοινού νομίσματος, θεωρείτο πλέον ότι τα επιτόκια που επικρατούν στις υπόλοιπες Ευρωπαϊκές χώρες, πρέπει να συγκλίνουν πλήρως και δεν νοούνται διαφορές στα επιτόκια μεταξύ των Ευρωπαϊκών χωρών τόσο στη τραπεζική λιανική όσο και στις καταθέσεις. Με τον τρόπο αυτό η αγορά θεωρείτε πιο ολοκληρωμένη όταν τα επιτόκια και οι τιμές καθορίζονται από κοινούς ευρωπαϊκούς παράγοντες.

Σημαντική μείωση του περιθωρίου κέρδους οφείλονται στη σύγκλιση των επιτοκίων χρηματοδότησης των Ελληνικών τραπεζών. Το μεσοσταθμικό επιτόκιο δανεισμού στην Ελλάδα στα καταναλωτικά, στεγαστικά, επιχειρηματικά δάνεια εμφάνισε μείωση της τάξης του 8,1% μεταξύ της περιόδου 1999 έως το 2005.

Αναφερόμενοι στην ίδια περίοδο οφείλουμε να κάνουμε μια αναφορά στη μείωση του μέσου επιτοκίου δανεισμού που επικράτησε και στην ευρωζώνη από το 5,6% στο 4%. Βάση των προαναφερόμενων γεγονότων τα περιθώρια κέρδους των πανευρωπαϊκών τραπεζών μειώθηκαν. Παρά το γεγονός αυτό οι αγορές των ευρωπαϊκών τραπεζών μεταξύ τους απέχουν πολύ από την ολοκληρωμένη πανευρωπαϊκή αγορά, με αποτέλεσμα την επικράτηση ανισότητας στα επιτόκια δανεισμού και καταθέσεων των χωρών.

Οι λόγοι που δεν συγκλίνουν οι τραπεζικές αγορές στην ευρωζώνη σε επιθυμητό βαθμό είναι οι εξής:

- Η έλλειψη διασυνοριακού ανταγωνισμού, εξαιτίας των κυβερνήσεων που δεν εγκρίνουν εξαγορές και συγχωνεύσεις εγχώριων τραπεζών.
- Οι γενικότερες συνθήκες αγορά και ζήτησης τραπεζικών προϊόντων καθώς και το κόστος των τραπεζικών εργασιών.
- Το φαινόμενο του πληθωρισμού που οδηγεί σε διαφοροποίηση των επιτοκίων μεταξύ των Ευρωπαϊκών χωρών με βάση το γεγονός της μείωσης της πραγματικής αξίας των μελλοντικών εσόδων που παρουσιάζει μια τράπεζα

από δάνεια καθώς και η οδήγηση σε υψηλότερα ονομαστικά επιτόκια δανεισμού εξαιτίας αυτού.

3.2 Συγκριτική επιτοκιακή πολιτική Ελλάδας και Ευρώπης

Παρά το γεγονός ότι ο πληθωρισμός στις επιμέρους χώρες διαφέρει με σημαντικά ποσοστά, τα επιτόκια χρηματοδότης στη διατραπεζική ευρωπαϊκή αγορά είναι κοινά. Αποτέλεσμα αυτού είναι οι σημαντικές επιπτώσεις του λειτουργικού κόστους των τραπεζών όσο και στις πραγματικές αποδόσεις των δανείων. Τα ελληνικά νοικοκυριά σύμφωνα με τα στοιχεία της ευρωπαϊκής κεντρικής τράπεζας και των εθνικών κεντρικών τραπεζών απολάμβαναν από τα πιο χαμηλά επιτόκια στεγαστικής πίστης μεταξύ των υπολοίπων 15 κρατών μελών της Ε.Ε.

Στην υποενότητα αυτή θα αναφερθούμε στα τραπεζικά επιτόκια της Ελλάδος σε σχέση με την Ευρώπη και θα παρουσιάσουμε αναλυτικά μια συγκριτική μελέτη στην αγορά τραπεζικών δανείων και καταθέσεων.

Επιτόκια καταθέσεων: όπως θα δούμε στο παρακάτω διάγραμμα τα μεσοσταθμικά επιτόκια καταθέσεων των νοικοκυριών στην Ε.Ε., περιλαμβάνουν την Ελλάδα στον Ευρωπαϊκό μέσο όρο. Ο υπολογισμός του μέσου όρου του επιτοκίου των όψεως, ταμειυτηρίου, καταθέσεων προθεσμίας θα γίνει με συμφωνημένη διάρκεια δύο χρόνων.

Το Δεκέμβριο του 2009 τα επιτόκια των προθεσμιακών καταθέσεων με διάρκεια ενός έτους από νοικοκυριά και μόνο έφταναν το ποσοστό του 0,43 επάνω σε σχέση με το μέσο όρο των δεκαέξι κρατών μελών της ευρωζώνης.

3.2.1. Επιτόκια δανείων προς μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις

Τα επιτόκια επιχειρηματικών δανείων στην Ελλάδα για δάνεια μικρότερα του ενός εκατομμυρίου με διάρκεια ενός έτους αγγίζουν το 1,25% υψηλότερα του ευρωπαϊκού μέσου όρου, σε αντίθεση με τα επιτόκια των δανείων που είναι μεγαλύτερα του ενός εκατομμυρίου με διάρκεια του ενός έτους και αγγίζουν το 0,57%, υψηλότερα από το μέσο όρο της ευρωζώνης. Κατά το διάστημα Δεκέμβριος 2007 με Δεκέμβριο του 2009 τα επιτόκια νέων δανείων προς επιχειρήσεις παρουσίασαν μείωση 2,13 ποσοστιαίων μονάδων για δάνεια μέχρι 1.000.000 ευρώ, καθώς και μείωση 2,55

ποσοστιαίων μονάδων για δάνεια άνω του 1.000.000 ευρώ, με βάση τα δημοσιευμένα στοιχεία από τη Τράπεζα της Ελλάδος.

Είναι αξιοσημείωτο ότι η πραγματική επιβάρυνση των επιχειρήσεων παρουσιάζεται σημαντικά υψηλότερες στις περισσότερες χώρες της Ευρωζώνης. Οι ελληνικές επιχειρήσεις δεν επιβαρύνονται περισσότερο σε σχέση με τη μέση Ευρωπαϊκή επιχείρηση και αυτό γιατί τα επιτόκια για μικρά επιχειρηματικά δάνεια είναι πολύ χαμηλά.

3.2.2 Περιθώρια επιτοκίων και λειτουργικό κόστος

Ο ρόλος των τραπεζών θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι ο βασικός παράγοντας μεταξύ των αποταμιευτών και δανειζόμενων. Οι τράπεζες παρέχουν ένα επιτόκιο A στους καταθέτες και επιβάλλει ένα B στους εργαζόμενους. Το B είναι πάντα υψηλότερο από το A , εάν αφαιρέσουμε από το B το A δηλαδή το επιτοκίου δανεισμού – το επιτόκιο καταθέσεων, τότε βρίσκουμε το περιθώριο κέρδους της τράπεζας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η παροχή ρευστότητας από την Ε.Κ.Τ. και από την Τράπεζα της Ελλάδος συνέβαλε αποφασιστικά ώστε να αποφευχθεί μια πιστωτική κρίση (credit crunch), δεδομένου ότι οι τράπεζες υπέστησαν σημαντική εκροή καταθέσεων λόγω της κλιμάκωσης της δημοσιονομικής κρίσης και της έντονης ανησυχίας των αγορών για το μέλλον της χώρας.

Δεδομένης της έντονης συσχέτισης μεταξύ πιστωτικής επέκτασης και οικονομικής ανάπτυξης, το κρίσιμο ερώτημα είναι κατά πόσο μια παρατεταμένη μείωση του τραπεζικού δανεισμού προς τον ιδιωτικό τομέα θα επιδεινώσει την ύφεση της ελληνικής οικονομίας. Βασιζόμενοι στην απλή συσχέτιση μεταξύ των δύο μεταβλητών κατά την τελευταία δεκαετία, μια μείωση των τραπεζικών χορηγήσεων κατά 1% αναμένεται να οδηγήσει σε πτώση του πραγματικού ρυθμού ανάπτυξης κατά 0,50%.

Ωστόσο, η επίδραση που θα έχει η απομόχλευση του τραπεζικού συστήματος στην οικονομία εξαρτάται και από την ταχύτητα και από τις συνθήκες κάτω από τις οποίες θα γίνει.

Είναι προφανές ότι μια εξαναγκαστική απομόχλευση πιθανόν να προκαλέσει απότομη μείωση των πιστώσεων (credit crunch), επιδεινώνοντας την οικονομική ύφεση.

Εάν μπορούσαμε να διακρίνουμε μακροπρόθεσμα, η μείωση της εξάρτησης των ελληνικών τραπεζών για ρευστότητα από την Ε.Κ.Τ. μπορεί να επιτευχθεί με τη σταδιακή επάνοδο της εμπιστοσύνης των καταθετών στο εγχώριο τραπεζικό σύστημα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ροσέτος Φακιολάς, (2011) «Υφεση της ελληνικής οικονομίας στο νέο διεθνές περιβάλλον»
- Ελληνική Ένωση Τραπεζών, (Ιούνιος 2011) «Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα το 2010»
- Άγγελος Αντζουλάτος, «Ελληνικές τράπεζες πριν και μετά την κρίση» Ενότητα Γ
- Γκίκας Χαρδούβελης (2011) «Το χρονικό της διεθνούς και συνακόλουθης ελληνικής και ευρωπαϊκής κρίσης: αίτια, επιπτώσεις, αντιδράσεις, προοπτική»
- Δημήτριος Μόσχος & Γεώργιος Χορταρέας «Χρηματοοικονομικό σύστημα και οικονομική δραστηριότητα», Ενότητα Α: Ο ρόλος του χρηματοπιστωτικού τομέα στην πορεία της οικονομικής ανάπτυξης.
- Γεώργιος Μιχαλόπουλος, «Χρηματοδότηση των ελληνικών τραπεζών στην διάρκεια της κρίσης» Ενότητα Γ: Κρίση και ελληνικές τράπεζες (2011)
- Ναύλος, ΑΓ, (2005), «Χρήμα και Τράπεζες»
- Χ. Γκόρτσος, Π. Αλεξιάκης, (2006): «Εισαγωγή στις Τραπεζικές σπουδές-Το Νομισματικό και Χρηματοπιστωτικό Περιβάλλον, τόμος Α»

Ιστοσελίδες

- www.bankingnews.gr
- www.banksnews.gr
- www.Capital.gr
- www.bankofgreece.gr
- <http://el.wikipedia.org> (Ελληνική κρίση χρέους 2008-2014)
- www.ecb.int
- <http://www.oecd.org>
- www.hba.gr

- <http://www.hba.gr/main/Ereunes-meletes/EllinikoTrapezikoSystema2011-12web.pdf>
- <http://www.larissa-chamber.gr/Uploads/Files/meletes/lwlos.pdf>
- <http://digilib.lib.unipi.gr/dspace/bitstream/unipi/4018/1/Mpakogiannis.pdf>
- http://apothetirio.teiep.gr/xmlui/bitstream/handle/123456789/1093/log_20110485.pdf?sequence=1
- http://eureka.lib.teithe.gr:8080/bitstream/handle/10184/5675/Moschou_Nikolaos.pdf?sequence=1
- <http://eureka.lib.teithe.gr:8080/bitstream/handle/10184/3082/ZHULEKU.pdf?sequence=1>
- http://nefeli.lib.teicrete.gr/browse/sdo/ba/2012/ArgyrouChrysanthi,AlifieriGeorgia/attached-document-1369909714-314998-13256/ArgyrouChrysanthi_AlifieriGeorgia2012.pdf